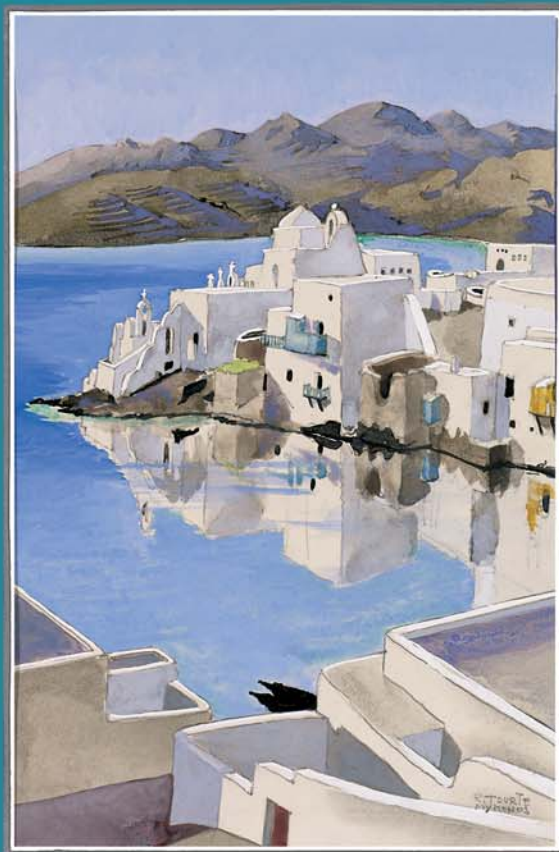

ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΙΕΡΑΣ ΣΥΝΟΔΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἔτος 63 – Τεύχος 6

Ἰούνιος 2014

ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑ τοῦ Μακ. Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καί πάσης Ἑλλάδος κ. ΙΕΡΩΝΥΜΟΥ
ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑ: Κλάδου Ἐκδόσεων τῆς Ἐπικοινωνιακῆς καί Μορφωτικῆς
Ἰπηρεσίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος
ΕΚΔΟΤΗΣ: Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Κηφισίας κ. Κύριλλος
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΣΥΝΤΑΞΗΣ: Ἀλέξανδρος Ἰ. Κατσιάρας

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ 2011 ΜΕ ΔΙΕΤΗ ΘΗΤΕΙΑ: πρωτοπρ. Κωνσταντῖνος Καραϊσαρίδης, καθηγητής Θεολογικῆς Σχολῆς
Α.Π.Θ., ἀρχιμ. Δαμασκηνός Πετράκος, πρωτοπρ. Αντώνιος Καλλιγέρης, πρωτοπρ. Χριστόδουλος Μπίθας, πρωτοπρ. Δημή-
τριος Θεοφίλου, καθηγ. Γεώργιος Φίλιας, – ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΥΛΗΣ: Λίτσα Ἰ. Χατζηφώτη, – ΕΙΚΑΣΤΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: Ἀλέξαν-
δρος Κατσιάρας, – ΔΙΟΡΘΩΣΕΙΣ ΚΕΙΜΕΝΩΝ: Λίτσα Ἰ. Χατζηφώτη, Κων. Χολέβας καί Βασίλειος Τζέροπος, – ΣΤΟΙΧΕΙΟΘΕ-
ΣΙΑ - ΕΚΤΥΠΩΣΗ - ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ: Ἀποστολική Διακονία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, Ἰπεύθυνος Τυπογραφείου: Χ. Κωβαῖος,
Ἰασίου 1 – 115 21 Ἀθήνα, Τηλ.: 210-7272.356 – Fax 210-7272.380. Τιμή τεύχους 1 € (γιά ὄσους δέν τό δικαιούνται δωρεάν).

ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ:
Ἰωάννου Γενναδίου 14, 115 21, ΑΘΗΝΑ Τηλ: 210 72.72.253, Fax: 210 72.72.251
e-mail: efimerios@ecclesia.gr

Ἐξώφυλλο: «Ἐκκλησία στή Μύκονο», Roger Tourte, ἀπό τό Ἐπιτραπέζιο Ἡμερολόγιο τοῦ 2014
ἔκδοση τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος

Τό Περιοδικό «Ἐφημέριος» δέν εὐθύνεται γιά τό γλωσσικό ἰδίωμα τῶν ἀρθρογράφων του.

ΠΑΡΑΚΛΗΣΗ: Τά κείμενα τῶν συνεργατῶν νά μὴν ὑπερβαίνουν τίς 350 λέξεις ὅσον ἀφορᾷ στήν πρώτη σελίδα
καί τίς 450 λέξεις γιά κάθε μία ἀπό τίς σελίδες πού ἔπονται.

ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

Έτος 63

Ιούνιος 2014

Τεύχος 6

Περιεχόμενα

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΚΑΤΣΙΑΡΑ Είσοδικόν	3
ΛΙΤΣΑΣ Ι. ΧΑΤΖΗΦΩΤΗ Ὁ Κύριλλος Ἀλεξανδρείας καί ἡ περίπτωση τῆς φιλοσόφου Ὑπατίας .	4
ΠΡΩΤ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΙΟΥ Τί πίστευαν οἱ πρῶτοι χριστιανοί γιά τόν Ἰησοῦ;	8
ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ Ι. ΣΚΑΛΤΣΗ Τό ἐπορκιστό ἔλαιο στό Βάπτισμα	9
ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Σ. ΚΑΡΙΩΤΟΓΛΟΥ Εἶμαι κατ' εἰκόνα καί καθ' ὁμίωσιν πλασμένος	10
ΑΡΧΙΜ. ΝΙΚΑΝΟΡΟΣ ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΗ Κυριακή Ζ' Ματθαίου (27.7.2014)	12
ΠΡΩΤ. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΚΑΛΛΙΑΚΜΑΝΗ Μνήμη Ἰωάννη Φουντούλη	14
ΠΡΩΤ. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ Α. ΓΕΩΡΓΟΠΟΥΛΟΥ «Τό Εὐαγγέλιο τῆς εὐημερίας». Μία ἀκόμη διαστρέβλωση τοῦ Εὐαγγελίου	18
ΣΤΑΥΡΟΥ Γ. ΓΟΥΛΟΥΛΗ Τό μαυσωλεῖο τοῦ Κωνσταντίνου καί ὁ Ναός τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων	20
ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΑΝΑΤΟΛΙΚΙΩΤΟΥ Ἐρωταποκρίσεις ἐπί τοῦ ἰσχύοντος τυπικοῦ III	23
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΧΑΡΑΛΑΜΠΙΔΗ Ὁ σταυρός τοῦ Χριστοῦ καί οἱ σταυροί τῶν ἁγίων (γ')	26
Ἐπικοινωνία	29
Βιβλιοπαρουσίαση	30
Ἐφημεριακά	31

«Κύριος ποιμαίνει με, κι όμως καθημερινά ζητῶ διάφορα, γιά νά νιώσω εὐτυχημένος. Τοῖς πᾶσι τά πάντα γέγονε, καί πάντως ὑστεροῦμαι. Κύριος ποιμαίνει με, καί ἐν τοῖς πράγμασι ἀποίμαντος μένω.

Ἐτοίμασε τόπο γιά μένα εὐκαρπο, ὄαση δροσερή, μέ ὁδήγησε σέ τρίβους δικαιοσύνης. Ἐντούτοις, ἡ ζωή μου δέν διαφέρει ἀπό ἐκείνων τούς ὁποίους ὁ Χριστός ὀνόμασε ἀμαρτωλούς καί ὑποκριτές.

Γι' αὐτό καί φοβοῦμαι τά κακά καί τίς θλίψεις τῆς ζωῆς. Ἡ φωνή ἡ λέγουσα «ἐν τῷ κόσμῳ θλίψιν ἔζητε, ἀλλά θαρσεῖτε ἐγώ νενίκηκα τόν κόσμον» μένει κενό ρῆμα, σύνθημα ἐπαναλαμβανόμενο καί οὐδέποτε πραγματοποιούμενο.

Μετ' ἐμοῦ εἶναι, ἀλλ' ἐγώ μετ' Ἐκείνου οὐ συντάσσομαι. Ἡ ράβδος Του καί ἡ βακτηρία του δέν μέ παρηγοροῦν, ἀλλά τίς ἔχω γιά νά τύπτω τούς ἀδελφούς μου. Κι ὅμως, τράπεζα πνευματική μπροστά μου στρώνει, σέ πείσμα τῶν θλιβόντων. Ὅχι ἐκ τοῦ κόσμου τούτου, οὔτε δόξες ἢ ἀγαθά ὑλικά ἢ ἀπόδοση δικαιοσύνης, ὅπως θά περίμενε ὁ κόσμος. Τράπεζα μέ μόσχο σιτευτό, καί ἔλαιον ἀγαλλιάσεως, καί ποτήριον Ζωῆς σωτηρίου, νά τέρπομαι καί νά εὐφραίνομαι μαζί μέ τούς ἀγγέλους.

Τό ἔλεός σου, Κύριε, ἡ ἀγάπη καί ἡ εὐσπαγγνία σου μέ καταδιώκει καθημερινά, κι ἐγώ τραβῶ ἀντίθετα. Φώτισόν μου τό σκότος, ὥστε νά κατοικήσω ἐν οἴκῳ Κυρίου, ἢ μᾶλλον νά κατοικήσεις στόν ἐν ἐμοί ναό τοῦ Πνεύματός σου τοῦ Ἁγίου».

(Ψαλμός 22. Ἐπίδοση Ἀρχιμ. Χερουβεῖμ Βελέτζα, Ἱεροκήρυκος τῆς Ἱ. Μ. Κερκύρας)

Σεβαστοί πατέρες,

στό τεῦχος τοῦ μηνός Ἰουνίου πού κρατεῖτε, φιλοξενεῖται στή στήλη *Προσόμοια* τό ἄρθρο τῆς κ. Λίτσας Ἰ. Χατζηφώτη μέ τίτλο «Ὁ Κύριλλος Ἀλεξανδρείας καί ἡ περίπτωση τῆς φιλοσόφου Ὑπατίας», ὅπου θίγεται τό ζήτημα τοῦ ἀντικληρικαλισμοῦ στίς ἡμέρες μας, ἀλλά καί παλαιότερα, στό πρόσωπο ἑνός μεγάλου πατέρα τῆς Ὀρθοδοξίας, τοῦ Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας, καί ἡ παραχάραξη τῶν ἱστορικῶν δεδομένων γιά ἰδιοτελεῖς σκοπούς κατά τῆς Ἐκκλησίας. Ὁ π. Κωνσταντῖνος Παπαθανασίου ἀπαντᾷ στό ἐρώτημα: «Τί πίστευαν οἱ πρῶτοι Χριστιανοί γιά τόν Ἰησοῦ;» στή στήλη *Τίνα με λέγουσιν οἱ ἄνθρωποι εἶναι;* «Τό ἐπορκιστό ἔλαιο στό Βάπτισμα» εἶναι τό θέμα τοῦ κ. Παναγιώτη Σκαλτσῆ στή στήλη *Πρός ἐκκλησιασμόν. «Εἶμαι κατ' εἰκόνα καί καθ' ὁμοίωσιν πλασμένος»* διακηρύσσει ὁ κ. Ἀλέξανδρος Καριώτογλου στίς σελίδες *Πρός Κατήχησιν καί στή Διακονία τοῦ Λόγου* ὁ π. Νικάτωρ Καραγιάννης ἀναλύει τήν περικοπή τῆς Κυριακῆς Ζ' Ματθαίου.

Στή στήλη ἐπικαιρότητας *Μνήμη Δικαίου* ὁ π. Βασίλειος Καλλιακμάνης μνημονεύει τόν μακαριστό καθηγητή Ἰωάννη Φουντούλη, πολύτιμο συνεργάτη τοῦ περ. «Ἐφημέριος», μέ ἀφορμή τό Διεθνές Ἐπιστημονικό Συνέδριο πρὸς τιμὴν του. Στή στήλη *Πρός Διάκρισιν* ὁ π. Βασίλειος Α. Γεωργόπουλος παρουσιάζει μία ἀκόμη στρέβλωση τοῦ Εὐαγγελίου, «Τό Εὐαγγέλιο τῆς Εὐημερίας», ὁ κ. Σταῦρος Γουλούλης παρουσιάζει «Τό Μαυσωλεῖο τοῦ Κωνσταντίνου καί ὁ Νάος τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων» στό *Ἀγριέλαιον εἰς Καλλιέλαιον καί στό Τυπικαρεῖον* ὁ κ. Διονύσιος Ἀνατολικιώτης ἔχει θέμα «Ἐρωταποκρίσεις ἐπὶ τοῦ ἰσχύοντος τυπικοῦ III».

Ὁλοκληρώνεται στό τεῦχος αὐτό, στή στήλη *Πίστη καί Τέχνη*, τό ἄρθρο τοῦ κ. Κωνσταντίνου Χαραλαμπίδη «Ὁ σταυρός τοῦ Χριστοῦ καί οἱ σταυροί τῶν ἁγίων». Στήν *Ἐπικοινωνία* ἔχομε τήν ἐπιστολή τοῦ π. Κωνσταντίνου Ἰ. Κώστα γιά τόν ἑορτασμό τῆς Ἀναλήψεως τοῦ Κυρίου σέ δύο γραφικά ἐξωκκλήσια στό Βελβεντό, στή *Βιβλιοπαρουσίαση* ἡ κ. Λίτσα Ἰ. Χατζηφώτη ἀναφέρεται σέ ἐνδιαφέροντα βιβλία πού διάβασε καί στά *Ἐφημερικά*, μαζί μέ τίς «Μισθολογικές προαγωγές γιά κατηγορίες ΠΕ καί ΤΕ» ὁ π. Γεώργιος Βαμβακίδης παρουσιάζει καί ἓνα πολύ ἐνδιαφέρον Δελτίο Τύπου τοῦ Ι.Σ.Κ.Ε. γιά τήν πρόσφατη κατάργηση τοῦ κληρικῶσμου μέ τήν ψήφιση Πολυνομοσχεδίου.

Ἀλέξανδρος Κατσιάρας,
Διευθυντής Συντάξεως

Ὁ Κύριλλος Ἀλεξανδρείας καί ἡ περίπτωση τῆς φιλοσόφου Ὑπατίας

Λίτσας Ἰ. Χατζηφώτη,
Ἀρχαιολόγου-Ἱστορικοῦ

ΣΤΙΣ 9 ΙΟΥΝΙΟΥ ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία τιμᾷ τή μνήμη ἑνός μεγάλου ἀγίου της, τοῦ Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας Κυρίλλου, τόν ὁποῖο ἐπίσης ἐορτάζει καί στίς 18 Ἰανουαρίου, μαζί μέ ἕνα ἄλλο μεγάλο πνευματικό τέκνο τῆς Ἀλεξανδρείας, τόν Μέγα Ἀθανάσιο¹.

Ὁ ἅγιος Κύριλλος ἀνδρώθηκε σέ ἐποχή κατά τήν ὁποία στήν Ἀλεξάνδρεια, παρά τίς ἐπίμονες προσπάθειες τοῦ θείου του πατριάρχου Θεοφίλου (τόν ὁποῖο, ὡς γνωστόν, διεδέχθη στόν Θρόνο τοῦ Εὐαγγελιστῆ Μάρκου), γιά τήν καταπολέμηση τῶν αἱρέσεων καί τῆς ἐθνικῆς θρησκείας, οἱ ἐθνικοί ὑπερτεροῦσαν. Ὁ Νεοπλατωνισμός ἀνθοῦσε, καί μάλιστα διαρκῶς καί περισσότερες ἦσαν οἱ προσμίξεις ξένων πρὸς τήν πλατωνική διδασκαλία ἀνατολικῶν μυστικιστικῶν δοξασιῶν, πού κυκλοφοροῦνταν ἐκεῖνη τήν ἐποχή στήν Ἀλεξάνδρεια, καθώς καί τήν ἐπίδραση ἀπό τήν ἐρμητική φιλοσοφία. Ἡ πολεμική τοῦ Κυρίλλου ἐναντίον τῶν ἐθνικῶν ὅμως δέν ἦταν προσωπική ἐπιλογή ἀλλά διάταγμα ἀπό τήν κεντρική διοίκηση τοῦ κράτους, ἀπό τόν ἴδιο τόν αὐτοκράτορα Θεοδόσιο².

Ὁ ἅγιος Κύριλλος ἄφησε σημαντικό συγγραφικό ἔργο, πού ἀπωλέσθηκε κατά μεγάλο μέρος, καί μέ τό ὁποῖο προσπάθησε νά κατευνάσει τά πνεύματα καί νά ἐμπεδώσει τήν ἡρεμία στό ἀνήσυχο κοινό τῆς Ἀλεξανδρείας, πέρα ἀπό τό δογματικό του ἔργο. Ὅπως σημειώνει ὁ π. Γ. Φλορόφσκυ, μέ τά παλαιότερα κηρύγματά του πολέμησε τό στασιαστικό φρόνημα τῶν Ἀλεξανδρινῶν, τίς εἰδωλολατρικές δεισιδαιμονίες, τή χριστιανική διπλοπροσωπία³.

Εἶναι ἐντυπωσιακή ἡ ἀντιπάθεια μέ τήν ὁποία ἀντιμετωπίζουν ὀρισμένοι συγγραφεῖς τόν Πατριάρχη Κύριλλο, μέ ἀφορμή τό φόνο τῆς ἀλεξανδρινῆς φιλοσόφου Ὑπατίας. Χαρακτηριστικό παράδειγμα ὁ γνωστός σύγχρονος ἄγγλος ἱστορικός J. B. Bury, ὁ ὁποῖος τόν ἔχει ἀποκαλέσει «ἐκκλησιαστικό τύραννο τοῦ ἀπωθητικότερου εἴδους»⁴. Τό σπουδαῖο ἔργο πού ἄφησε ὁ Πατριάρχης Κύριλλος σέ βάρος τῶν ἐχθρῶν τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ἀσφαλῶς ἡ αἰτία τῆς ἄδικης καί σκληρῆς ἀντιπαλότητας στό πρόσωπό του. Αὐτό ὅμως πού ὀρισμένοι, γιά ἰδιοτελεῖς σκοπούς, θεωροῦν ὡς ἐπιθετική συμπεριφορά του, ἕνας ψυχραϊμος παρατηρητῆς μέ θεολογικές καί ποιμαντικές γνώσεις θά χαρακτήριζε ὡς ἀντιαιρετική μέριμνα.

Πολύς λόγος ἔγινε καί γίνεται μέ βιβλία, ἄρθρα σέ περιοδικά καί ἱστοσελίδες καί μέ τήν ταινία *Agora*, πού παίχθηκε πρὶν μερικά χρόνια, γιά τήν ἄγρια δολοφονία τῆς

Υπατίας, τῆς κόρης τοῦ νεοπλατωνικοῦ φιλοσόφου Θεώνος, ἀποδίδοντας τό ἐγκλημα στόν Πατριάρχη, τοὺς Παραβαλανεῖς καί τόν φανατισμένο χριστιανικό ὄχλο.

Ἡ ὑπόθεση τοῦ φόνου τῆς Ὑπατίας χρειάζεται ὀλόκληρο τόμο γιά νά ταξινομηθεῖ τό ὑπάρχον ὕλικό, νά ἐλεγχθοῦν καί νά μελετηθοῦν οἱ πηγές, ὁ ἱστορικός περίγυρος, τά πρόσωπα πού ἐμπλέκονται, τό πολιτιστικό ἐπίπεδο στή λεκάνη τῆς Μεσογείου τήν ἐποχή πού διαδραματίζεται ἡ ἱστορία τῆς Ὑπατίας, οἱ φορεῖς τῆς πολιτικῆς καί ἐκκλησιαστικῆς ἐξουσίας, καί ὅσα κρύπτονται πίσω ἀπό τοὺς συγχρόνους ὄψιμους θαυμαστές μίας «ὠραίας σοφῆς», πού δολοφονήθηκε σέ ἡλικία ἐξήντα ἐτῶν ἀλλά προξενεῖ τόν θαυμασμό μέ τόν συνδυασμό ὁμορφιάς καί σοφίας!

Ἡ ἐποχή πού γεννιέται, μεγαλώνει καί δρᾷ στήν Ἀλεξάνδρεια ἡ Ὑπατία ὀρίζεται ἀπό τό δεύτερο μισό τοῦ 4^{ου} καί τίς δύο πρώτες περίπου δεκαετίες τοῦ 5^{ου} αἰώνα. Σπούδασε στήν Ἀλεξάνδρεια κοντά στόν πατέρα της καί δίδαξε ἐκτός ἀπό φιλοσοφία καί μαθηματικά, γεωμετρία, μηχανική, ἀστρονομία καί Ἀριστοτέλη. Μεταξύ τῶν μαθητῶν της ὑπῆρξε ὁ Συνέσιος, ἐπίσκοπος Πτολεμαΐδος. Ἀπό τό συγγραφικό ἔργο της δέν σώθηκαν παρά μόνον μερικοί τίτλοι.

Οἱ ἱστορικές πηγές πού παρέχουν πληροφορίες σχετικά μέ τόν θάνατο τῆς Ὑπατίας εἶναι ὁ Σωκράτης, ὁ Σχολαστικός, ὁ σημαντικότερος ἐκκλησιαστικός ἱστορικός τῆς ἐποχῆς μετά τόν Εὐσέβιο, ὁ Φιλοστόργιος, ὁ Συνέσιος Κυρήνης, ἐπίσκοπος Πτολεμαΐδος καί τό Λεξικό τῆς Σούδας⁵. Ἀσφαλῶς ἔχουν προηγηθεῖ τῆς ἐποχῆς μας τά ἔργα ἀρχαίων εὐρωπαϊῶν συγγραφέων ἀπό τίς ἀρχές τοῦ 18^{ου} αἰώνα, μέ πρῶτο τόν Τόλαντ, τό 1720, καί τό ἔργο του μέ τίτλο «*Hypatia ...*»⁶, τόν Γίββωνα, τόν Βολταῖρο, τόν Σίλερ, τόν Λεκόντ ντέ Λίλ καί πολλῶν ἄλλων, πού ἐμπνεύστηκαν ἀπό τή μορφή καί τή δολοφονία τῆς Ὑπατίας. Ὁ Κάρολος Κίνγκσλεϊ, μέ τό μυθιστόρημά του «Ὑπατία» ἦταν ἐκεῖνος πού ἔκανε γιά πρώτη φορά τήν Ὑπατία εὐρύτερα γνωστή κατὰ τά τέλη τοῦ 19^{ου} αἰώνα. Ἔχει ἐνδιαφέρον νά σημειώσουμε ὅτι ἡ Ὑπατία τοῦ Kingsley διαπνέεται ἀπό πνεῦμα ἐναντίον τοῦ Καθολικισμοῦ, πού ἀποτελεῖ τήν ἔκφραση τῆς ἀποστροφῆς του πρὸς τόν κλῆρο καί τοὺς μοναχοὺς, ἐπιχειρώντας νά προσωποποιήσει μέ τόν Κύριλλο καί τοὺς κληρικούς γενικά τήν Καθολική Ἐκκλησία τῆς ἐποχῆς του, δηλαδή τοῦ 19^{ου} αἰώνα.

Ἡ Ὑπατία ὑμνήθηκε γιά τήν παρρησία, τό κάλλος, τό πνεῦμα, τήν πολυμάθεια, τή σύνεση καί τή σοφία της ἀλλά «ἀτυχῶς ζοῦσε στήν Ἀλεξάνδρεια, ὅπου συγκρούονταν μέ μανία τά δόγματα, οἱ αἰρέσεις, οἱ θρησκευτικές διαμάχες, οἱ φιλοσοφικές ἔριδες καί σέ χρόνους φοβεροῦ φανατισμοῦ, μέ ἕναν ἔπαρχο ἐθνικό⁷, φίλο καί μαθητή τῆς Ὑπατίας κι ἕναν ἀδιάλλακτο καί στενοκέφαλο ἐπίσκοπο, μέ ἀποτέλεσμα ὁ ὄχλος νά βρεῖ διέξοδο καί ἐξιλαστήριο θῦμα στό πρόσωπο τῆς Ὑπατίας. Μέ πρόσχημα ὅτι ἐνθάρρυνε τοὺς διωγμούς ἐναντίον τῶν Χριστιανῶν τήν ἔσυραν στοὺς δρόμους, τήν ἔγδυσαν, τήν κομμᾶτιασαν μέ ὄστρακα καί ἔκαυσαν τά μέλη της. Πολλοί θεώρησαν τόν ἐπίσκοπο Κύριλλο ὡς τόν ἠθικό αὐτουργό, ἀλλά οἱ νεώτεροι ἔχουν ἀρχίσει νά ἀμφιβάλουν»⁸.

Τό ἀπόσπασμα αὐτό, ὡς ἕνα σημεῖο τουλάχιστον, ἀποδίδει συνοπτικά τίς πληροφορίες τῶν ἀρχαίων πηγῶν καί τή ροπή τῶν συγχρόνων μελετητῶν. Τήν εἶπαν

«φειμίνιστρια», αλλά πουθενά δέν αναφέρθηκε ἔστω μία γυναίκα-μαθήτριά της ἢ ὅτι ἔκανε κάτι πού βοήθησε τίς γυναῖκες τῆς ἐποχῆς της. Τήν εἶπαν «χριστιανή» καί κατασκεύασαν πλαστή ἐπιστολή της ὅτι ἤθελε νά βαπτισθεῖ καί ἀκόμη ὅτι ἡ Ἐκκλησία τῶν Ἀλεξανδρέων τήν «ἀγιοποίησε». Τήν ταύτισαν μέ τήν ἁγία Αἰκατερίνη. Τήν θεώρησαν ἐρωμένη τοῦ ἐπάρχου Ὁρέστη, ἄν καί αὐτή, συνεπῆς στίς συνήθειες τῆς Νεοπλατωνικῆς Φιλοσοφίας φοροῦσε τόν φιλοσοφικό τρίβωνα, ζοῦσε μοναχικό βίο καί δέν παντρεύτηκε ποτέ. Ὁ ἔπαρχος, ὁ ἀντιπρόσωπος τῆς κρατικῆς ἐξουσίας στήν Ἀλεξάνδρεια, ἀντίθετα μέ τήν γραμμή τῆς Κωνσταντινουπόλεως εἶχε τεθεῖ ἀναφανδόν μέ τούς Ἰουδαίους προκαλώντας τρομακτικές ἀντιδράσεις καί συγκρούσεις μεταξύ τῶν πολιτῶν, τοῦ πλήθους γιά νά εἴμαστε ἀκριβέστεροι, ἀπό τίς ὁποῖες, ὅπως γίνεται φανερό ἀπό τή μελέτη τῶν δεδομένων, προῆλθε ὁ φόνος τῆς φιλοσόφου καί ὄχι ἀπό τό μῖσος ἢ τό φθόνο τοῦ Κυρίλλου, ἀφοῦ πουθενά δέν ἐντοπίζεται νά ὑπάρχει τριβή μεταξύ τους καί ἡ Ὑπατία φαίνεται στίς πηγές ὅτι διατηροῦσε ἄριστες σχέσεις μέ τούς χριστιανούς, ἀπόδειξη ἡ φιλία της μέ τόν Συνέσιο Κυρήνης καί οἱ πρὸς αὐτήν Ἐπιστολές ἐκεῖνου.

Οἱ πληροφορίες τοῦ ἱστορικοῦ Σωκράτη, ἄν προσεχθοῦν ψύχραιμα, ἀποδεικνύουν πώς οἱ Ἀλεξανδρινοί εἶχαν ροπή ἐκείνη τήν ἐποχή νά χύνουν αἷμα σέ συγκρούσεις⁸ καί ὅτι ὁ φόνος προξένησε τόν φόγο στόν Πατριάρχη καί στήν Ἐκκλησία, καί ὄχι ὅτι ρητά ἐκεῖνος ἦταν ὁ ὑπεύθυνος. Ἀπό ὅλο τό κείμενο καί ὄχι ἀπό κατάλληλα συναρμοσμένες φράσεις εἶναι κατάδηλος οἱ προσπάθειες τοῦ Κυρίλλου καί οἱ ραδιουργίες τοῦ ἐπάρχου Ὁρέστη ὑπέρ τῶν Ἰουδαίων. Ὁ μακαρίτης καθηγητής Στ. Παπαδόπουλος ἔγραφε χαρακτηριστικά, ὅτι τό πρόβλημα τῶν Ἰουδαίων γινόταν συχνά πολύ ἐπικίνδυνο καί ἀπό ποιμαντική ἄποψη, διότι δέν ἦσαν λίγοι οἱ Χριστιανοί πού χωρίς διάκριση συμμετεῖχαν σέ θρησκευτικές ἰουδαϊκές τελετές, μὴ διακρίνοντας τά Μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας, καί διασαφηνίζει, ὅτι ὅπως ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος στηλίτευε τήν ἀπληστία καί τήν ἀπιστία τῶν Ἑβραίων τῆς Ἀντιοχείας, χωρίς νά ἐξωθεῖ τούς χριστιανούς σέ ἀκρότητες καί βιαιοπραγίες, ἔτσι καί ὁ Κύριλλος στήν Ἀλεξάνδρεια δέν ἀναφέρεται πουθενά νά ἐπεδίωκε κάτι τέτοιο. «Ἄλλωστε οἱ προφῆτες τῆς ΠΔ εἶχαν πολύ σκληρότερα κατηγορήσει τούς ἑβραίους καί τούς εἶχαν ἀποδώσει πολύ βαρύτερους χαρακτηρισμούς»⁹.

Ὅπως δὲποτε ὁ ἀντικληρικαλισμός στούς σύγχρονους καιρούς ὑπολογίζει μέ βάση τά σημερινά μέτρα καί συχνά ἀντιμετωπίζει μέ ἀστόχαστη ἀντιπάθεια ὀρισμένα ἐκκλησιαστικά πρόσωπα, παραβλέποντας τό σπουδαῖο, τίς περισσότερες φορές, ἔργο τους (ὅπως εἶναι ὀλοφάνερο στήν περίπτωση τοῦ ἁγίου Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας), καθὼς καί τίς ἀπόψεις καί τίς συνήθειες τῆς ἐποχῆς στήν ὁποία ἀναφέρονται. Εἶναι χαρακτηριστική ἡ ἀντιμετώπιση τοῦ φαινομένου ἀπό σύγχρονο μελετητή τῶν αἰρέσεων πού παρατηρεῖ: «Στήν ἀναθέρμανση τοῦ νεοπαγανιστικοῦ κινήματος, στοιχείου παρακμῆς μιᾶς δῆθεν πιθηκίζουσας εὐρωπαϊκῆς κοινωνίας, ἡ ἱστορική παραχάραξη καί ἡ κατασκευή τηλεοπτικῶν μύθων μαζικῆς κουλτούρας ἔχει τόν ρόλο της. Ἀνέκαθεν ὁ φανατισμός ἐνεχόταν στήν πρόκληση ἐγκλημάτων. Ὅμως οἱ εὐκόλες κατηγορίες, ἡ ψευδοεπιστημονική γνώση, ἡ προβολή «ἀντιπροτύπων ἀ-

γίων» και άλλες εφευρέσεις φαντάζουν άποτελεσματικά κόλπα, προκειμένου να πληγεί ή συνείδηση των λιγότερο έγγραμμάτων και να χρησιμοποιηθεί στον ύπουλον αυτόν άγωνα άκόμη και μία χαρισματική προσωπικότητα, όπως ή Ύπατία. Άντί δηλαδή να σπουδάσουμε την πνευματική κληρονομιά της, πλουτίζουμε μέ την άνέξοδη προβολή του «μαρτυρίου» μιās ώραίας, μορφωμένης και έλκυστικής γυναικάς που «έπεσε θυμα τής εκκλησίας»! Δυστυχώς, άκόμη και για πολλούς από έμās, όταν ή χριστιανική ζωή είναι προκάλυμμα και εύκαιριακή έπιλογή, τότε ή ένασχόληση μέ τά θρησκευτικά θέματα, ιδίως όταν πλεονάζουν τά προσωπικά άδιέξοδα, συνήθως άποτελεί άφορμή τραγωδίας»¹⁰.

ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Άγνωστο από πότε στην περίπτωση αυτή.
2. Codex Theodosianus XVI 16.10.19.
3. ΦΛΟΡΟΦΣΚΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ: *Οί Βυζαντινοί Πατέρες του 5^{ου} αιώνα*. Μτφρ. Παν. Κ. Πάλλη, Έκδόσεις Πουρναρά, Θεσσαλονίκη 1992, σ. 475 κ.έ.
4. BURY J. B., *History of the Later Roman Empire (395-565)*, A', NewYork 1958, σ. 219.
5. Πρέπει να προσθέσουμε άκόμη στίς ιστορικές αυτές πηγές τό έργο του Δαμασκίου *Βίος Ίσιδώρου*, τό *Χρονικόν* του Ίωάννη, επίσκόπου Νικίου, δύο μικρά άποσπάσματα που προέρχονται τό ένα από τό έργο του Ίωάννη Μαλάλα *Χρονογραφία* και τό άλλο από τό άπόσπασμα 7 του Ήσυχίου του Μιλησίου. Στίς άρχές του 9^{ου} αιώνα, στή *Χρονογραφία* του Θεοφάνη, υπάρχει μία περιγραφή τής ζωής και του θαλάτου τής Ύπατίας, που στηρίζεται στον Σωκράτη. Αναφορές τέλος στην Ύπατία κάνουν επίσης ο Κασσιόδωρος, ιστορικός του 6^{ου} αιώνα, που είναι ουσιαστικά μετάφραση του έργου του Σωκράτη του Σχολαστικού και ο ιστορικός του 14^{ου} αιώνα Κάλλιστος, ο οποίος παραφράζει τον Σωκράτη.
6. «*Hypatia, or the History of a Most Beautiful, Most Virtuous, Most Learned and in Every Way Accomplished Lady; Who was Torn to Pieces by the Clergy of Alexandria, to Gratify the Pride, Emulation and Cruelty of the Archbishop, Commonly but Undeservedly Titled St. Cyril*».
7. Ο ίδιος βέβαια επέμενε ότι ήταν Χριστιανός, βαπτισμένος.
8. ΣΚΑΛΤΣΑΡΗ ΧΡΗΣΤΟΥ Α. – ΜΑΝΤΖΟΥΡΑΝΗ-ΣΚΑΛΤΣΑΡΗ ΣΤΕΛΛΑΣ: *Άπό την Γαία στην Ύπατία. Οί Έλληνίδες του Άρχαίου Κόσμου*. Γεωργιάδης, Άθήνα 2005, σσ. 382-383.
9. Άνάλογη ήταν ή περίπτωση του επισκόπου Προτερίου, που κατέφυγε στο βαπτιστήριο του Καισαρίου, όπου μέρες του Πάσχα του 457 (28 Μαρτίου) θανατώθηκε μαρτυρικά από έξαγριωμένους μονοφυσίτες μέσα στο βαπτιστήριο και του άρειανου επισκόπου Γεωργίου, που τον έβγαλαν έξω από την εκκλησία, τον έδωσαν σε μία καμήλα και άφοϋ τον κατασπάρραξαν τον έκαψαν μαζί με αυτήν περί τά μέσα του 4^{ου} αιώνα, όταν έδωσε εντολή να καθαριστεί ο τόπος όπου βρισκόταν τό άρχαίο ιερό του Μίθρα για να κτισθεί ναός.
10. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ Γ. ΣΤΥΛΙΑΝΟΥ: *Άγιος Κύριλλος Άλεξανδρείας, Άποστολική Διακονία*, Άθήνα 2004, σ. 69.
11. ΑΘΑΝΑΣΟΥΛΙΑ ΣΩΤΗΡΙΟΥ (ΠΡΩΤ.): *Άπό τον φανατισμό μιās έποχής στον σκοταδισμό τής λογοτεχνίας*. Περιοδικό «Όρθοδοξία και αίρεσεις» τής Ίεράς Μητροπόλεως Μαντινείας και Κυνουρίας, τεϋχ. 66, Ίανουάριος - Φεβρουάριος 2010.

49. Τί πίστευαν οί πρώτοι χριστιανοί γιά τόν Ἰησοῦ;

Πρωτ. Κωνσταντίνου Παπαθανασίου,
Ἐφημ. Ἰ.Ν. Κοιμ. Θεοτόκου Παλαιοῦ Φαλήρου, Ἰ.Μ. Νέας Σμύρνης

ΠΟΛΛΟΙ θέτουν ἐρωτήματα, γιά τό τί σκέπτονταν οί πρώτοι χριστιανοί γιά τόν Ἰησοῦ ἤ γιά τό πῶς ὁ Ἰησοῦς ἔγινε Θεός! Ἀπαντοῦμε συνοπτικώτατα:

(α) Ἡ ἀρχική πίστη τῶν πρώτων μαθητῶν εἶναι σημαντική γιά ὅλους. Στή σκέψη τους δέν παρατηροῦμε καμιά «μεταμόρφωση» γιά τό πρόσωπο τοῦ Ἰησοῦ. Ὁ Ἰησοῦς δέν ἦταν γιά τούς μαθητές του ἕνας κοινός ἄνθρωπος, πού ἀπορρίφθηκε καί ἐκτελέστηκε σάν ἕνας πολιτικός κίνδυνος, καί ἐν τέλει ἔγινε «φῶς ἐκ φωτός, Θεός... ἐκ Θεοῦ, ὁμοούσιος τῷ Πατρὶ».

(β) Ἐξ ἄλλου, ὅπως βλέπουμε στό Δ' Εὐαγγέλιο (2, 22· 7, 39· 12, 16), οί μαθητές τοῦ Ἰησοῦ δέν κατανοοῦσαν πλήρως τή σημασία τῶν λόγων καί τῶν πράξεων τοῦ Διδασκάλου τους κατά τόν χρόνο τῆς μαθητείας τους. Γι' αὐτό καί συχνά ἔχουμε παρανοήσεις ἢ παρερμηνεῖες τῶν λόγων καί τῶν ἔργων τοῦ Ἰησοῦ. Αὐτό ὀφείλεται στήν ἀδυναμία τῆς πίστεως τους ὅτι Ἐκεῖνος δέν ἦταν ἕνας ἀπλός ραββί τῆς ἐποχῆς τους, ἀλλά ἡ «Θεοῦ δύναμις καί Θεοῦ σοφία» (Α' Κορ. 1, 24). Ἔλεγε Ἰησοῦς: «οἱ ἴδιοι μεγάλωσαν μέ τίς ἐσφαλμένες θρησκευτικές ἀντιλήψεις τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ τῶν χρόνων ἐκείνων».

(γ) Κορυφαῖο γεγονός γιά τήν πίστη τῶν πρώτων μαθητῶν παραμένει τό μέγιστο θαῦμα τῆς ἀναστάσεως τοῦ Ἰησοῦ

Χριστοῦ. Ἄν ὡς τότε «οἱ ὀφθαλμοί αὐτῶν ἐκρατοῦντο τοῦ μή ἐπιγῶναι αὐτόν» (Λκ. 24, 16), μέ τίς ἐμφανίσεις του, τήν εὐλογία καί «τήν κλάσιν τοῦ ἄρτου» ἀποκαλύπτεται ὡς ἀναστάς ἐκ νεκρῶν Κύριος, πραγματικός νικητής τοῦ θανάτου καί ἀρχηγός τῆς ζωῆς. Ἐπιβεβαιώνεται ἡ πίστη τους ὅτι ὁ Ἰδιος εἶναι «ἡ ἀνάστασις καί ἡ ζωή» (Ἰω. 11, 25). Συνεπῶς, δέν μεσολαβεῖ κάποιο «σκοτεινό τοῦνελ», δηλ. ἡ χρονική περίοδος ἀπό τό 33 ἕως τό 50 περίπου, ὅποτε «ἀναπτύσσεται» ἡ πίστη τῶν πρώτων χριστιανῶν.

(δ) Ἐπίσης, ἡ ὑψηλή χριστολογία τῶν ἱερῶν Εὐαγγελίων, κυρίως τοῦ κατά Ἰωάννην, εἶναι καταγραφή τῶν σημαντικῶν γεγονότων τοῦ ἔργου τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, τῆς ὑψώσεώς του καί ἀναλήψεώς του μέ δόξα στό θρόνο τοῦ Θεοῦ. Ἡ πίστη τους στόν Ἰησοῦ ὡς Λόγο τοῦ Θεοῦ, ἢ ὡς Υἱό τοῦ Θεοῦ, ὑπῆρχε ἐξ ἀρχῆς (Ἰω. 1, 1 ἐξ.) καί προοδευτική, κι ὄχι μετά τόν θάνατό του, μέ τήν ἔννοια ὅτι ὁ Θεός τόν ἀνύψωσε σέ μιὰ θέση ἐξαιρετικῆς αὐθεντίας. Ἀπό τούς πρώτους χριστιανούς λατρευόταν ὡς Θεός, ὡς Υἱός τοῦ Θεοῦ μαζί μέ τόν Θεό Πατέρα καί τό Ἅγιο Πνεῦμα (Μτ. 28, 18).

Μέσα στίς εὐαγγελικές χριστολογίες φανερώνονται οἱ πραγματικές ἀπαρχές τῆς πίστεως τῶν πρώτων χριστιανῶν στή θεϊκή φύση τοῦ Ἰησοῦ.

Τό έπορκιστό έλαιον
στό ΒάπτισμαΠαναγιώτη Ί. Σκαλτσή,
Άναπλ. Καθηγητή Α.Π.Θ.

ΤΟ ΛΑΔΙ μέ τό όποιο ό φωτιζόμενος χριέται πρίν τή βάπτιση από τόν ιερέα σέ όρισμένα σημεία τοῦ σώματος του καί από τόν ανάδοχο «πανσώμως», δηλαδή σ' όλο του τό σώμα, λέγεται έπορκιστό λόγω τοῦ έξορκιστικοῦ του χαρακτῆρα. Ἡ χρήση του στό βάπτισμα γίνεται γιά τούς παρακάτω λόγους:

1) Ὡς φυσικό στοιχείο τό λάδι θεωρεῖται από πολύ παλιά ως φάρμακο. Γνωστή εἶναι ἡ περίπτωση πού οἱ απόστολοι χρησιμοποιοῦσαν λάδι γιά θεραπεία ἀσθενῶν «Ἥλειφον ἐλαίω πολλούς ἀρρώστους καί ἐθεράπευον». Ἐπίσης ό καλός Σαμαρείτης ἔδωσε τά τραύματα τοῦ ἀγνώστου πού βρῆκε στό δρόμο του «ἐπιχέων ἔλαιον καί οἶνον». Ὅπως, λοιπόν, θεραπεύει τίς σωματικές πληγές, ἔτσι καί μέ τή δύναμη τοῦ Θεοῦ ἀποκτᾶ «χάριν πνευματικήν καί δύναμιν ἐνεργητικήν», ὥστε ὄχι μόνο νά καθαρίζει τά ἴχνη τῶν ἁμαρτημάτων, ἀλλά καί νά έξορκίζει καί νά φυγαδεύει τίς ἀόρατες δυνάμεις τοῦ πονηροῦ. Προσφέρεται «τοῖς τετραυματισμένοις παρά τοῦ κοινοῦ ἐχθροῦ», δηλαδή τοῦ διαβόλου, καί θεραπεύει κάθε «σημεῖον ἁμαρτίας καί ἀνομίας ἢ σατανικῆς αἰτίας».

2) Εἶναι ἐπίσης τό λάδι φυσική πηγῆ φωτός καί συνεπῶς χαρᾶς. Τό βάπτισμα μάλιστα εἶναι τό κατ' έξοχήν μυστήριον τοῦ φωτός, ἀφοῦ ό φωτιζόμενος περνᾶ

ἀπό τό σκότος τοῦ διαβόλου στό φῶς τοῦ Χριστοῦ· «Ἦτε ποτέ σκότος, νῦν δέ φῶς ἐν Κυρίῳ».

3) Εἶναι σύμβολο τῆς συμφιλίωσης, τῆς εἰρήνης καί τοῦ ἐλέους τοῦ Θεοῦ. Ὁ κλάδος τῆς ἐλῆας πού ἔφερε πίσω τό περιστέρι μετά τόν κατακλυσμό τοῦ Νῶε «εἰς δεῖγμα τοῦ ἐλέους ἡν», τῆς ἀπειρης χρηστότητας τοῦ Θεοῦ καί τῆς πνευματικῆς ἀγαλλίασης τοῦ ἁγίου Πνεύματος.

4) Τό λάδι ἐπίσης χρησιμοποιεῖτο κατὰ τήν ἀρχαιότητα στούς ἀθλητικούς ἀγῶνες ως φυσική μέθοδος τόνωσης τῶν σωμάτων τῶν ἀθλητῶν. Ἔτσι καί ἐδῶ στό βάπτισμα ό φωτιζόμενος, ὡς πνευματικός ἀθλητής πού εἰσέρχεται στό στάδιο τῶν πνευματικῶν ἀγῶνων, ἀλείφεται σ' ὄλα τά μέλη του ὥστε νά ἀποβοῦν ἄτρωτα καί «ἀχείρωτα τοῖς παρά τοῦ ἐναντίου πεμπομένοις βέλεσι».

5) Τό έπορκιστό έλαιον, τέλος, θεωρεῖται σύμβολο «τῆς πιότητος τοῦ Χριστοῦ» καί ἡ ἐπάλειψη ὄλου τοῦ σώματος ὡς ἐγκεντρισμός τοῦ ὄλου ἀνθρώπου στήν καλλιέλαιο τοῦ Χριστοῦ καί ὡς κοινωνία «τῆς πιότητος τῆς ἀληθινῆς ἐλαίας». Κόβεται ό ἄνθρωπος ἀπό τήν ἀγριέλαιο τῆς ἁμαρτίας καί μπολιάζεται στήν «καλλιέλαιον» τοῦ Χριστοῦ, ἐνώνεται μέ τό Χριστό καί ἐμφυτεύεται στήν Ἐκκλησία.

35. Βασικά θέματα τῆς κατήχησης· Εἶμαι κατ' εἰκόνα καί καθ' ὁμοίωσιν πλασμένος

Ἀλεξάνδρου Σ. Καριώτογλου,
Δρος Θεολογίας

ΕΡΓΑΛΕΙΟ στά χέρια μας γιά τή σωτηρία χαρακτηρίσαμε στό προηγούμενο κείμενό μας τό γεγονός, ὅτι ἔχουμε δημιουργηθεῖ «κατ' εἰκόνα καί καθ' ὁμοίωσιν». Πρόκειται γιά ἀλήθεια τόσο σημαντική, ὥστε πρέπει ἕνας κατηχητής ὄχι ἀπλά νά τήν γνωρίζει, ἀλλά νά τήν ἔχει ἐσωτερικεύσει.

Στό βιβλίο τῆς Γένεσης ἀναφέρεται ὅτι ὁ Θεός δημιούργησε τόν ἄνθρωπο «κατ' εἰκόνα καί καθ' ὁμοίωσιν»: «Ἔσφραξις τόν ἄνθρωπο σύμφωνα μέ τήν εἰκόνα τῆ δικῆ μας καί τήν ὁμοίωση» (Γέν. 1,26). Τό «κατ' εἰκόνα» ἀναφέρεται στή δυνατότητα πού τοῦ δίνει ἡ ἐλευθερία νά χρησιμοποιήσῃ τό νοῦ του καί νά μοιάσῃ μέ τό Θεό. Κατά τόν ἅγιο Γρηγόριο Νύσσης ἡ δημιουργία «κατ' εἰκόνα» ἀνυψώνει τόν ἄνθρωπο στό ἀξίωμα τοῦ φίλου τοῦ Θεοῦ, πού ζεῖ κατά τούς ὅρους τῆς θείας ζωῆς. Ὁ νοῦς του, ἡ σοφία του, ὁ λόγος του, ἡ ἀγάπη του εἶναι «κατ' εἰκόνα» τῶν ἴδιων δυνάμεων στό Θεό¹. Αὐτό σημαίνει δύο πράγματα: πρῶτα ὅτι κάθε ἄνθρωπος ὄντας ἐλεύθερος εἶναι ἀνεπανάληπτος καί κατά συνέπεια πολύτιμος καί κατά δεύτερο λόγο ἡ ἴδια ἡ ἐλευθερία του τοῦ δίνει τήν εὐκαιρία νά ἀναπτύξῃ ἀπόλυτη κοινωνία μέ τό Θεό. Ὑπάρχει ἀκόμα ἕνα στοιχεῖο πού δέν πρέπει νά λησμονοῦμε. Ἐφ' ὅσον ὁ ἄνθρωπος εἶναι δημι-

ούργημα τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ ἡ εἰκόνα τοῦ Θεοῦ στόν ἄνθρωπο εἶναι Τριαδική, δηλαδή σχέση μέ τό Θεό ἀλλά καί μέ τόν συνάνθρωπο. «Ὅπως τά τρία θεϊκά πρόσωπα ζοῦν μέσα καί τό ἕνα γιά τό ἄλλο, ἔτσι καί ὁ ἄνθρωπος –έχοντας φτιαχτεῖ κατ' εἰκόνα τριαδική– γίνεται πραγματικό πρόσωπο βλέποντας τόν κόσμον μεσ' ἀπ' τά μάτια τῶν ἄλλων, κάνοντας δικές του τίς χαρές καί τίς λύπες τῶν ἄλλων. Κάθε ἀνθρώπινη ὑπαρξη εἶναι μοναδική, ἀλλ' ὅμως ὁ καθένας μέσα στή μοναδικότητα ἔχει δημιουργηθεῖ γιά νά ἐπικοινωνεῖ μέ τούς ἄλλους»². Ὁ Γέροντας Σωφρόνιος ἐρμηνεύοντας τούς δύο ὅρους εἰσήγαγε μία νέα ἐκφραστική διάσταση λέγοντας, ὅτι οἱ ὅροι εἰκόνα καί ὁμοίωση ἀναφέρονται στή μορφή τῆς ὑπαρξης, στόν τρόπο δηλαδή μέ τόν ὁποῖο ὑπάρχει ὁ ἄνθρωπος. «Δέχεται ὅτι ἡ θεία εἰκόνα καί ὁμοίωση ἀντανακλάται μερικῶς σέ ὅλα ἐκεῖνα τά στοιχεῖα τοῦ ἀνθρώπου πού ἔχουν ἐπισημάνει οἱ Πατέρες, ἐπιμένει ὅμως ὅτι ἡ μορφή τῆς ὑπαρξης συμπυκνώνει, ὡς ἔκφραση, κατά τόν πληρέστερο τρόπο τό περιεχόμενο τῶν ὅρων, ἐπειδή ἀγκαλιάζει ἀκέραιο τό ἀνθρώπινο εἶναι. Ἡ ὁμοιότητα τοῦ ἀνθρώπου μέ τόν Δημιουργό του, κατά τόν Γέροντα, ἔγκειται στήν ἱκανότητα τοῦ ἀνθρώπου νά γίνει κοινωνός τῆς θείας ζωῆς καθὼς καί

στή δυνατότητα νά «ζει καθ' ὁμοίωσιν πρὸς τὸν Θεό», νά ζεῖ δηλαδή τὴν κατάσταση τῆς θέωσης»³.

Ἐνας κατηχούμενος χρειάζεται νά συνειδητοποιήσει ὅτι μέ τὴν ἔνταξή του στό Σῶμα τοῦ Χριστοῦ, τὴν Ἐκκλησία, εἶναι ἀνάγκη νά ζωντανέψει στήν προσωπική του ζωὴ τὴν κατ' εἰκόνα Θεοῦ ὑπαρξή του, νά βαθαίνει μέσα του ἡ αἴσθησις τῆς ἐλευθερίας πού τοῦ ἔδωσε ὁ Τριαδικὸς Θεός καί νά ἀξιοποιεῖ θετικά πάντα τὸ νοῦ πού τοῦ χάρισε. Παράλληλα νά παρατηρεῖ τίς ἐμπειρίες τοῦ κάθε διπλανοῦ του, σάν νά ἦταν δικές του. Ὅλα αὐτὰ δέν εἶναι τόσο εὐκόλα νά τὰ ἐπιτύχει, ἐπειδὴ ὁ ἄνθρωπος παραμένει πάντα ἓνα αἴνιγμα γιὰ τὸν ἑαυτό του καί ὅπως ἀναφέρει ὁ ἅγιος Γρηγόριος Νύσσης «εὐκόλοι γάρ ἐσμέν γινῶναι οὐρανὸν μᾶλλον ἢ ἑαυτούς»⁴. Παρ' ὅλα αὐτὰ ὁ ἄνθρωπος δέν εἶναι «ἓνα ἀκόμη ἀπὸ τὰ κτίσματα πού συγκροτοῦν τὸν κόσμον, ἀλλὰ ἓνα κτίσμα πού ἡ βούλησις τοῦ Θεοῦ τὸ διαστέλλει ἀπὸ ὅλα τὰ ἄλλα, γιὰ νά εἶναι αὐτὸ εἰκόνα τοῦ Θεοῦ μέσα στόν κόσμον, πού θά πει: ἄμεση φανέρωσις, ἐμφάνισις, ἀντιπροσώπευσις τοῦ Θεοῦ. Γι' αὐτὸ καί ἄρχει ὁ ἄνθρωπος μέσα στή δημιουργία, ὄχι μέ τὴν ἔννοια ἐνός προικισμένου ἐπιστάτη ἢ ἐπιβεβλημένου ἀφέντη, ἀλλὰ μέ τὴν ἔννοια τοῦ ὁδηγοῦ πού κατευθύνει τὴ σύνολη κτίσις στόν τελικὸ της λόγο»⁵.

Σύμφωνα μέ τὸν ἅγιο Μάξιμον τὸν ὁμολογητὴ «ἡ ἐν Θεῷ ζωὴ εἶναι μία δωρεά, ὅμως εἶναι ἓνα ἐγχεῖρημα τὸ ὁποῖο πρέπει νά ἐπιτελεστεῖ μέσα ἀπὸ τὴν ἐλεύθερη προσπάθεια τοῦ ἀνθρώπου. Αὐτὸ τὸ δίπολο τῆς «δωρεᾶς» καί τοῦ «ἐγχευήματος» ἐκφράζεται συχνά μέ τοὺς ὅρους τῆς διάκρισης ἀνάμεσα στίς ἔννοιες «εἰκόνα» καί «ὁμοίωσις»⁶. Αὐτὸ σημαίνει ὅτι φέρουμε τὴ δωρεὰ τοῦ «κατ' εἰκόνα», λειτουργώντας ὡς ἐλεύθερα σκεπτόμενα λογικὰ ὄντα. Ταυτόχρονα ὡς «καθ' ὁμοίωσιν» δημιουργημένοι ἔχουμε τὸ καθῆκον νά ὑπερβούμε τὸν ἑαυτό μας προκειμένου νά μετασχουμε στόν Θεό, νά γίνουμε κατὰ χάριν θεοί. Αὐτὸ εἶναι δυνατό νά πραγματοποιηθεῖ μέ τὴν ἐν Χριστῷ ζωὴ, ἐφ' ὅσον μέ τὴν σάρκωσή του ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ ἔδωσε δυναμικὸ τέλος στό βασικὸ ἐμπόδιο γιὰ τὴν ἐπίτευξη τοῦ «καθ' ὁμοίωσιν» πού δημιουργήθηκε μετὰ τὴν πτώσι τῶν πρωτοπλάστων. Γιὰ τὸν λόγο αὐτὸ ὁ ἅγιος Γρηγόριος Παλαμᾶς μᾶς πληροφορεῖ: «Ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ ἔλαβε σάρκα, γιὰ νά τιμήσει τὴ σάρκα καί μάλιστα τὴ θνητὴ σάρκα, ἔτσι ὥστε τὰ ὑπερήφανα πνεύματα οὔτε νά θεωροῦν τὸν ἑαυτό τους ἀλλὰ οὔτε καί νά θεωροῦνται ἄξια μεγαλύτερης τιμῆς ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον, οὔτε νά ἐξυψώνονται ὡς θεοὶ λόγω τῆς ἀσώματης φύσεως τους καί τῆς πρόδηλης ἀθανασίας τους»⁷.

ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Π. ΕΥΔΟΚΙΜΩΦ: Ἡ Ὁρθοδοξία, ἐκδ. Ρηγόπουλου, Θεσσαλονίκη 1972, σ. 106.

2. ΚΑΛ. ΓΟΥΕΑΡ, Ὁ Ὁρθόδοξος δρόμος, Ἐπτάλοφος, Ἀθήνα 1983, σ. 62.

3. π. ΝΙΚ. ΣΑΧΑΡΩΦ, Ἀγαπῶ ἄρα ὑπάρχω. Ἡ θεολογικὴ παρακαταθήκη τοῦ Γέροντα Σωφρονίου, ἐκδ. Ἐν πλῶ, Ἀθήνα 2008, σ. 164-165.

4. ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΝΥΣΣΗΣ, Περί κατασκευῆς τοῦ ἀνθρώπου, PG 44,257 C.

5. ΧΡΗΣΤΟΥ ΓΙΑΝΝΑΡΑ, Ἀλφαβητάρι τῆς πίστεως, ἐκδ. Δόμος, Ἀθήνα 1983, σ. 86.

6. ΙΩΑΝ. ΜΑΓΙΕΝΤΟΡΦ, Βυζαντινὴ Θεολογία, ἐκδ. Ἰνδικτος, Ἀθήνα 2010, σ. 299.

7. Ἀγ. Γρηγορίου Παλαμᾶ, Ὁμιλίαι ΙΣΤ', PG 151.204A.

Ἄρχιμ. Νικάνορος Καραγιάννη,
Ἱεροκλήρυκος Ἱ.Μ. Κηφισίας, Ἀμαρουσίου καί Ὠρωποῦ

ΟΙ ΘΑΥΜΑΤΟΥΡΓΙΚΕΣ θεραπείες δύο τυφλῶν καί ἑνός κωφοῦ πού περιγράφει τό σημερινό εὐαγγελικό ἀνάγνωσμα εἶναι ἀντιπροσωπευτικές πολλῶν ἀνάλογων περιστατικῶν πού συναντᾶμε πολύ συχνά στά ἱερά κείμενα τῆς Καινῆς Διαθήκης. Θεμελειώδεις παράμετροι καί αὐτῶν τῶν θαυμάτων εἶναι ἡ ζωντανή, ἐπίμονη καί δυνατή πίστη τῶν ἀσθενῶν, ἡ μοναδικότητα τοῦ προσώπου τοῦ Χριστοῦ, ἡ ἐκζήτηση τοῦ ἐλέους τοῦ Θεοῦ καί ἡ δίψα τῆς σωτηρίας.

Τό θαῦμα δέν εἶναι μόνο ἓνα ἔκτακτο ἀλλά καί ἓνα ὑπερφυσικό γεγονός πού μᾶς καταπλήσσει καί μᾶς ἐντυπωσιάζει. Βέβαια ὁ ὅρος «ὑπερφυσικό» εἶναι ἀδόκιμος χαρακτηρισμός, γιατί ὅλη ἡ δημιουργία ἀπό τή ἀρχή της εἶναι βουτηγμένη στή χάρη καί στή θαυματουργία τοῦ Θεοῦ. Αὐτό σημαίνει ὅτι τό θαῦμα ὑπερβαίνει, ἀλλά δέν καταργεῖ τούς νόμους τῆς φύσης. Ἄπλά εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς δύναμης καί τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ, γιά νά εὐεργετήσῃ, νά θεραπεύσῃ, νά παρηγορήσῃ καί νά τονώσει τόν πάσχοντα καί ἀδύνατο ἄνθρωπο. Ἀποβλέπει στό νά μᾶς ξυπνήσῃ ἀπό τόν λήθαργο καί τήν ρουτίνα μας, ἤ νά λυγίσει τήν σκληροκαρδία μας, ἤ νά νικήσῃ τήν τυφλότητά μας. Τό πραγματικό θαῦμα εἶναι σημάδι καί γνώρισμα τῆς ἀληθινῆς

πίστης, ἀλλά καί ἐγγύηση τῆς ἀλήθειας τοῦ εὐαγγελικοῦ κηρύγματος. Ἀπαλλαγμένο ἀπό ὀτιδήποτε ἐγωιστικό καί ἰδιοτελές, δέν ἔχει καμία σχέση μέ τήν ἐπίδειξη καί τήν ἐκμετάλλευση, ἡ ὁποία ὀδηγεῖ στήν γελοιοποίηση τῆς πίστης, ὅπως δυστυχῶς ἐπιβεβαιώνουν οἱ μελανές σελίδες τῆς ἱστορίας τοῦ Χριστιανισμοῦ καί κάποτε ἡ ἐκτροπή τῆς σύγχρονης ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς. Τό θαῦμα εἶναι καρπός τῆς πίστης καί συνέπεια τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ. Τοῦ Θεοῦ, πού οἰκοδομεῖ πνευματικά τόν ἄνθρωπο καί τόν στερεώνει στή δύσβατη χριστιανική ζωή. Τό θαῦμα φέρνει τήν μαρτυρία τῆς ἀλήθειας. Εἶναι πειστικό, διότι προέρχονται ἀπό τήν βεβαιότητα τῆς πίστης. Χωρίς αὐτή τήν βεβαιότητα τῆς πίστης ἐκφυλίζεται σέ μαγεία πού θαμπώνει καί ὄχι σέ ἀλήθεια πού σώζει. Ἡ πίστη ὀδηγεῖ στό θαῦμα καί ὄχι τό θαῦμα στήν πίστη. Ἄρκει νά θυμηθοῦμε τήν ἄρνηση τοῦ Κυρίου νά κάνει θαύματα στους κατοίκους τῆς Ναζαρέτ ἐξ αἰτίας τῆς ἀπιστίας τους. Ἐνα τέτοιο θαῦμα θαμπώνει τό βλέμμα, ξαφνιάζει, δημιουργεῖ ἀπορία καί, κάποτε, ἀντίδραση. Γιά τόν πιστό, ὅμως, κάθε θαῦμα εἶναι ἓνα παράθυρο πού ἀνοίγει στόν οὐρανό, γιά νά δεῖ κανεῖς τόν ὑπερβατικό κόσμο τοῦ Θεοῦ. Μοιάζει μέ μιᾶ ἀστραπή μέσα

στό σκοτάδι τῆς λογικῆς καί τῆς φθορᾶς αὐτοῦ τοῦ κόσμου, πού μᾶς ἀφήνει νά δοῦμε ἔστω γιά λίγο αὐτό γιά τό ὅποιο δημιουργηθήκαμε καί αὐτό στό ὅποιο πρέπει νά φθάσουμε στήν αἰωνιότητα. Τήν βασιλεία τῶν οὐρανῶν, μιᾶ ὑπαρξη καί ζωή χωρίς πόνο δάκρυα, ἀρρώστια, φθορά, θάνατο. Αὐτή εἶναι ἡ ἀπάντηση τοῦ οὐρανοῦ στήν ἀγωνία καί τά δάκρυα τῆς γῆς. Τό θαῦμα μπορεῖ νά στερεώνει καί νά οἰκοδομεῖ τήν πίστη, εἶναι, ὅμως, προσωρινό, γιατί, ἔστω καί ἂν θεραπευθοῦμε ἀπό μιᾶ ἀρρώστια, ἔστω καί ἂν ὑπερνικήσουμε μιᾶ δυσκολία, θά ἀρρωστήσουμε ξανά καί θά συναντήσουμε καί ἄλλη δυσκολία. Ὅμως ἐμεῖς πήραμε δύναμη νά συνεχίσουμε. Συνειδητοποιήσαμε ὅτι τό κάθε θαῦμα στή ζωή μας εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς σοφίας καί τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ. Μιᾶς ἀγάπης πού δέν μποροῦμε νά καταλάβουμε καί μιᾶς σοφίας πού δέν μποροῦμε νά ἐρμηνεύσουμε, ἀλλά πού καλοῦμαστε, ὥστόσο, νά πιστεύσουμε, γιατί μόνο ἐκεῖνη ξέρεي πότε καί τί πρέπει νά δίνει στόν καθένα μας. Μιά τέτοια πίστη, ἕνα τέτοιο βίωμα ἐμπιστοσύνης στήν παρουσία τοῦ Θεοῦ εἶναι πηγὴ δυνάμεως, ὅταν πρόσωπα, καταστάσεις καί γεγονότα μᾶς ἀπογοητεύουν, μᾶς πτοοῦν καί μᾶς λυγίζουν. Καί πορευόμαστε περιμένοντας νά ἀκούσουμε «κατά τήν πίστιν ὑμῶν γενηθήτω ὑμῖν», ἅς γίνει σύμφωνα μέ τήν πίστη σας. Κάθε θαυματουργία πού μᾶς ἀξιώνει νά ζήσουμε τό ἔλεος τοῦ Θεοῦ δέν εἶναι ἐντυπωσιασμός ἀλλά καθαρμός δηλαδή ἁγιασμός. Γι' αὐτό ὅταν ἡ ἀγάπη Του συναντᾷ τήν πίστη μας, τότε δέν πραγματώνεται μόνο τό θαῦμα τῆς θεραπείας, ἀλλά καί τό μυστήριο τῆς σωτηρίας.

Ἡ ἀντίδραση τῶν φαρισαίων ἀπέναντι στό θαῦμα εἶναι ἀξιοπρόσεκτη. Οἱ φαρισαῖοι δέν ἀρνοῦνται τό θαῦμα, ἀλλά παραμορφώνουν ἐπικίνδυνα τήν πραγματικότητα, διαστρεβλώνουν τήν ἀλήθεια. Ἀναποδογυρίζουν τήν πραγματικότητα, πού εἶναι ἡ φανέρωση τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ γιά τόν ταλαιπωρημένο καί ἀγνώριστο ἀπό τήν φθορά τῆς ἁμαρτίας ἄνθρωπο, ἀποδίδοντας τίς ἐνέργειες τοῦ Θεοῦ στίς δαιμονικές δυνάμεις. Θά ἦταν, ὅμως, παιδαριῶδες καί ἀπλοϊκό νά δοῦμε στήν συμπεριφορά τῶν φαρισαίων μόνο τούς ἀνθρώπους ἐκείνους πού ἀδίκησαν, κατηγορήσαν καί συκοφάντησαν ἀδίστακτα τό πρόσωπο καί τό ἔργο τοῦ Χριστοῦ. Ἡ στάση τους ἀποκαλύπτει τούς ἀνθρώπους κάθε ἐποχῆς οἱ ὅποιοι ἔχουν μιᾶ ἀντεστραμμένη συνείδηση τοῦ κόσμου καί τῆς ζωῆς. Εἶναι ὅλοι ἐκεῖνοι πού ἐγκλωβισμένοι μέσα στόν ὀρθολογισμό τους ἀπορρίπτουν ἀκόμη καί τά πιό ὀφθαλμοφανῆ καί ὀλοφάνερα θαύματα. Αὐτοί πού σέ κάθε θαῦμα βλέπουν ψυχολογικά αἷτια καί φαινόμενα, φαντασιώσεις καί αὐθυποβολές, φυσικά αἷτια, τυχαῖες συμπτώσεις καί ἀνεξήγητες συγκυρίες. Ὅχι, δέν ὑπάρχουν ἀποδείξεις «λογικῆς» γιά τά θαύματα. Τά θαύματα τά ἀναγνωρίζουν οἱ καλοπροαίρετοι ἄνθρωποι ἐκεῖ ὅπου οἱ ἄλλοι δέν θέλουν νά τά δοῦν.

Μόνο ἂν νεκρώσουμε τήν ἀλαζονεία τῆς λογικῆς μας καί τήν ἐμπάθεια τοῦ ἐγωισμοῦ μας, θά μπορέσουμε νά ἀναστηθοῦμε σέ μιᾶ νέα ζωή, ὅπου θά βλέπουμε καί θά καταλαβαίνουμε τά συνεχεῖς θαύματα τοῦ μυστηρίου τοῦ Θεοῦ.

Ἄμην.

Μνήμη Ἰωάννη Φουντούλη*

Πρωτ. Βασιλείου Καλλιακμάνη,
Καθηγητὴ Τμήματος Θεολογίας Α.Π.Θ.

Η ΑΝΑΦΟΡΑ στή ζωή καί τό ἔργο ἀνθρώπων τοῦ πνεύματος πού διακόνησαν ἀθόρυβα τήν Ἐκκλησία, τή θεολογία καί τήν κοινωνία καθίσταται δύσκολη. Ἄφ' ἑνός ὑπάρχει ὁ κίνδυνος τῆς ὑπερβολῆς καί ἀφ' ἑτέρου τῆς ἔλλειψης. Τό ἦθος ὅμως τοῦ ἀκαδημαϊκοῦ διδασκάλου Ἰωάννη Φουντούλη (1927-2007) δέν ἀφήνει περιθώρια γιά ἀκρότητες. Ἐμπνέει καί μετά τό θάνατό του τήν ἀριστοτελική μεσότητα καί τό μέτρο. Ἄναρωτιέμαι, τί θά σκέπτεται ἡ ἀγία του ψυχή βλέποντάς μας νά ὁμιλοῦμε τόσοι ἄνθρωποι γιά τό πρόσωπο καί τό ἔργο του ἐπί δύο ὀλόκληρες ἡμέρες; Πάντως, ἐάν εἶχαμε τή δυνατότητα νά τόν ρωτήσουμε, εἶμαι βέβαιος, ὅτι θά μᾶς γλυκομάλωνε καί θά μᾶς ἀποθάρρυνε. Ὅμως, θέλω νά πιστεύω ὅτι ἡ ἀπλή του καρδιά, πού πήγαζε ἀπό μιά αὐθεντική προσωπικότητα καί ἔκρυβε τήν παραδοσιακή του ἀρχοντιά, θά συγχωρέσει τίς ὑπερβολές μας. Ὅσοι τόν γνώρισαν, συνεργάσθηκαν ἢ μαθήτευσαν κοντά του θά ἐνθυμοῦνται τόν ταπεινό ἄνθρωπο, τόν πολύτιμο συνεργάτη, τόν σοφό διδάσκαλο.

Τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο προσέβλεψε στό πρόσωπό του καί τοῦ ἀπένειμε τό ὀφρῖκιο τοῦ Ἄρχοντος Χαρτουλαρίου, ἀλλά καί ἀπό τό 1989, καί γιά μιά δεκαπενταετία, τοῦ ἐμπιστεύθηκε τή Διεύθυνση τοῦ Πατριαρχικοῦ Ἰδρύματος Πατερικῶν Μελετῶν στή Θεσσαλονίκη, τό ὁποῖο διακόνησε μέ συνέπεια. Ἐπίσης τό 1994 ἀνέλαβε τήν εὐθύνη γιά τήν ἐπανέκδοση τοῦ περιοδικοῦ «Ὁρθοδοξία». Τότε μέ κάλεσε κοντά του ὡς «συνεργάτη παρ' αὐτῶ», ὅπως ἔγραφε τό Πατριαρχικό Γράμμα, γιά νά ἐπιμεληθοῦμε τήν ἔκδοση τῆς «Ὁρθοδοξίας». Παρά τούς κόπους, ιδιαίτερα κατά τόν πρῶτο καιρό καί μέχρι νά κυκλοφορήσουν τά πρῶτα τεύχη τοῦ περιοδικοῦ, ἡ συνεργασία αὐτή ἀποτελέσει γιά μένα πηγὴ ἔμπνευσης σέ πολλά ἐπίπεδα.

Ὁ μακαριστός Ἰωάννης Φουντούλης ἀγαποῦσε τούς βυζαντινοὺς ναοὺς τῆς Θεσσαλονίκης καί ιδιαίτερα τό καθολικό τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Βλατάδων. Ἐκεῖ ἐκκλησιαζόταν συχνά, ἐπιλέγοντας τό στασίδι πλάι στό δεξιό χορό, ἐνῶ κατά τή διάρκεια τῶν ἱερῶν ἀκολουθιῶν κανοναρχοῦσε χαμηλωφώνως καί ἰσο-

* Ὁμιλία στό Διεθνές Ἐπιστημονικό Συνέδριο πρὸς τιμὴν τοῦ καθηγητῆ Ἰωάννη Φουντούλη, Θεσσαλονίκη 20.2.2014.

κρατούσε μετέχοντας «ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ» (Ἰωάν. 4,23) στή θεία λατρεία. Ἦταν ἐνεργό μέλος τῆς Συνοδικῆς Ἐπιτροπῆς Λειτουργικῆς Ἀναγεννήσεως τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καὶ ὑπῆρξε ἡ ψυχὴ τῶν ὀκτώ Λειτουργικῶν Συμποσίων πού ὀργανώθηκαν ἀπὸ αὐτή. Χαιρόταν ὅταν ἐβλεπε νὰ ἐκδίδονται τὰ πρακτικά μέ τις εισηγήσεις τῶν Συμποσίων αὐτῶν. Ἀνάλογα συνέδρια ὀργάνωνε σέ συνεργασία μέ τὴν Ἰ. Μ. Δράμας στό Μοναστήρι τῆς Εἰκοσιφοίνισσας.

Ἐνδεικτικά τοῦ λειτουργικοῦ ἤθους καὶ τῆς «συντετριμμένης καρδίας» του στό ἀπόγειο τῆς διεθνοῦς ἀναγνώρισης τοῦ ἔργου του εἶναι ὅσα εἶπε μεταξύ ἄλλων στήν τιμητικὴ γι' αὐτόν βραδιά στό Βελιγράδι στίς 7 Μαΐου 2003. Παραθέτουμε ἓνα ἀπόσπασμα ἀπὸ τὴν ὁμιλία του πού ἀποτελεῖ μάθημα ταπεινώσεως: «Εὐλογητός ὁ Θεός, “ὁ ἐγείρων ἀπὸ γῆς πτωχὸν καὶ ἀπὸ κοπριάς ἀνυψῶν πένητα, τοῦ καθίσαι αὐτόν μετὰ ἀρχόντων, μετὰ ἀρχόντων λαοῦ αὐτοῦ”» (Ψαλμ. 112,7-8).

Καὶ λίγο πιό κάτω: «Ἐγὼ δέ εἰμί γῆ καὶ σποδός (Γεν. 18,27). Ἐπ' ἀληθείας καὶ μέ ὄλην τὴν αἴσθησιν τοῦ βάρους τῶν λέξεων μετὰ τοῦ προπάτορος ἐπαναλαμβάνω: “γῆ καὶ σποδός”...». Καὶ συνεχίζει: «Κατὰ τὰ κρατοῦντα ἀκαδημαϊκὰ ἤθη, ὁ ἀπολαμβάνων μιᾶς ἀκαδημαϊκῆς ὑφίστης τιμῆς... ἀναπτύσσει δι' ὀλίγων θέμα, τῆς εἰδικότητός του βεβαίως, κατὰ τὸ δυνατόν δέ ἐνδιαφέρον τὴν ἐκλεκτὴν ὁμήγουριν. Μακρὰν ἀπὸ ἐμέ νὰ διδάξω θεοδιδάκτους ἀδελφούς καὶ πατέρας ἢ ἔστω νὰ εἶπω κοινότυπα πράγματα, ὁμιλῶν ὡς πρὸς ἀγνοοῦντας ἢ ἔστω ἀτελῶς γνωρίζοντας. Ἐσκέφθη

ὅτι, τί ἄλλο τιμᾶτε εἰς ἐμέ, εἰ μὴ τὸν ἀκαδημαϊκὸν διδάσκαλον, πού κατὰ τὸ ἔλεος καὶ κατ' ἀνοχὴν Θεοῦ καὶ παρά τὴν Κυριακὴν ἀπαγόρευσιν (“μηδέ κληθῆτε καθηγηταί, εἰς γὰρ ὑμῶν ὁ καθηγητῆς, ὁ Χριστός”, Ματθ. 23,10), ἀντεποιήθη τοῦ ἔργου τῆς διδασκαλίας ἐπὶ μακρὰ ἔτη, μίαν ὀλόκληρον ζωὴν. Ἡὐδόκησε δέ ὁ χορηγὸς τῆς ζωῆς αἱ ἡμέραι τῶν ἐτῶν μου νὰ φθάσουν τὸ βιολογικὸν ὄριον τοῦ Ψαλμωδοῦ, (“αἱ ἡμέραι τῶν ἐτῶν ἡμῶν ἐν αὐτοῖς ἑβδομήκοντα ἔτη”, Ψαλμ. 89,10) καὶ “ἐν δυναστείαις”, (κατὰ τὸ δυνατόν καὶ κατὰ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ), νὰ ὑπερβαίνουν τὸ ὄριον ἐκεῖνο... Μὴ ἔχων δέ λόγον δι' οὐδέν ἄλλον πεδῖον καὶ «θέμα μόνον τῆς ζωῆς μου», τῆς μελέτης μου, τῶν ἐρευνῶν, τῆς οἰασθήποτε ποιότητος συγγραφῆς καὶ τῆς καθ' οἰονδήποτε τρόπον προσφερομένης ἀκαδημαϊκῆς ἢ ἄλλης «τάχα καί» διδασκαλίας μου... ἐπιλέξας τὸν κλάδον τῆς ἐπιστήμης τῆς λατρείας... ἐνόμισα χρῆσιμον ..νὰ καταστήσω κοινωνοῦς, οἰονεὶ ἐν δημοσίᾳ ἐξομολογήσει» (Ὁρθοδοξία, τεύχ. Δ', 2003, σ. 910-911).

Πῶς νὰ ἐξηγηθοῦν οἱ λόγοι αὐτοί; Ἀποτελοῦν ἐκφράσεις μετριοφροσύνης; Ἀπολογισμό μιᾶς μακρᾶς καὶ γόνιμης διδασκαλίας; Ἀποχαιρετισμὸ πρὸς τὴν ἀκαδημαϊκὴ κοινότητα; Ἐκφραση πρόδηλης ἀμηχανίας ἐνός μεγάλου διδασκάλου πού δέν ἐπεδίωξε νὰ φαίνεται ὡς τέτοιος; Ἐκφραση ἀμηχανίας μπροστὰ στή συνειδητοποίηση τῆς προσφορᾶς του καὶ τῆς δικαιολογημένης τιμῆς πρὸς τὸ πρόσωπό του; Ἴσως ὅλα αὐτὰ καὶ ἴσως τίποτε ἀπὸ αὐτὰ. Τὸ βέβαιο εἶναι ὅτι οἱ παραπάνω λόγοι, πού πολὺ ἀπέχουν ἀπὸ τὰ ἀκαδημαϊκὰ στερεότυπα τῆς ἀτομικῆς κομπορημοσύνης,

μαρτυροῦν τή βιωματική σχέση τοῦ ἀνδρός μέ τά βιβλικά καί λειτουργικά κείμενα.

Ἀσχολήθηκε ἐπί σειρά ἐτῶν μέ τό λειτουργικό ἔργο τοῦ Συμεῶν Θεσσαλονίκης, ἐνῶ τά τελευταῖα χρόνια μετέφραζε κείμενά του στήν δημοτική. Ἡ γλώσσα τῶν μεταφράσεων αὐτῶν εἶναι ἐμπνευσμένη· ζυμωμένη μέ τόν λατρευτικό λόγο καί πόρρω ἀπέχει ἀπό τίς τυποποιημένες μεταφράσεις πατερικῶν κειμένων πού κυκλοφοροῦν εὐρέως. Χαρακτηριστικό τοῦ διδακτικοῦ καί τοῦ συγγραφικοῦ του ταλάντου εἶναι ὅτι διαλεγόταν πάντοτε ζωντανά καί χωρίς ἐπιτήδευση μέ τούς μαθητές, τούς ἱερεῖς καί τούς συναδέλφους του. Ἐνσωμάτωνε τίς ἐρωτήσεις τους στά κείμενά του καί μέ σαφή, λιτό καί διακριτικό τρόπο περιέγραφε τό ἐρευνητικό πλαίσιο ἀφήνοντας τόν συνομιλητή ἢ τόν ἀναγνώστη νά ἐκμαιεύσει τήν ἀπάντησή. Ὅρισμένοι τόν κατηγοροῦν γι' αὐτό. Θεωροῦν ὅτι εἶχε πιλάτειες θέσεις ἢ δέν ἦταν πολύ συγκεκριμένος. Αὐτό ὅμως ἦταν πού ἔκανε τή διαφορά. Ἀκολουθοῦσε τή διδακτική τῶν εὐαγγελικῶν παραβολῶν καί τήν παιδαγωγία τῶν χριστιανικῶν συμβόλων. Νομίζω, ὅτι ὁ Φουντούλης μέ τον τρόπο του ἔλεγε: «Ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω». Εἶναι ἐνδεικτικές οἱ Λειτουργικές Ἀπαντήσεις, πού ἀπό τό 1964 δημοσίευε στό περιοδικό «Ἐφημέριος».

Ἄν καί ἦταν ὄντως σοφός καί βαθύς γνώστης τῶν λειτουργικῶν θεμάτων, θεωροῦσε τόν ἑαυτό του πάντοτε μαθητή τῆς Ἐκκλησίας καί ἀκουγε μέ προσοχή ὅσα εἶχαν νά τοῦ ποῦν καί οἱ πιο ἀπλοῖ ἱερεῖς, τούς ὁποίους τιμοῦσε ἰδιαιτέρα. Μέ τό διδακτικό καί συγγρα-

φικό του μόχθο κατάφερε νά καλύψει τά ἐνδιαφέροντα τόσο τῶν ἀπαιτητικῶν καί συστηματικῶν μελετητῶν, θεολόγων, ἀρχαιολόγων, μουσικολόγων, φιλολόγων, βυζαντινολόγων, ἱστορικῶν, νομικῶν, θρησκευολόγων κ.ἄ., ὅσο καί τοῦ εὐρύτερου κοινοῦ, τοῦ κλήρου καί τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ.

Εἶχε βιωματική σχέση καί ἐντροφοῦσε καθημερινά στό Ἱερόν Ψαλτήριον, τό ὁποῖο θεωροῦσε βιβλίο παναθρώπινης ἀξίας καί οἰκουμενικῆς ἐμβέλειας. Μεταξὺ τῶν ἄλλων ἔγραφε: «Τό Ἱερόν Ψαλτήριον εἶναι τό ἀφθίτου ἀξίας ὑμολογικόν κείμενον, τό ὁποῖον συνδέει παλαιόν καί νέον Ἰσραήλ καί ὅλους διά τῶν αἰῶνων τούς χριστιανούς τῆς Οἰκουμένης, οἱ ὁποῖοι διά τῶν θεοπνεύστων αὐτοῦ ψαλμῶν ὑμνησαν τήν δόξαν τοῦ Θεοῦ, ἀνέπεμψαν τάς πρὸς αὐτόν εὐχαριστίας των, ἀνέφεραν τούς πόνους καί τάς θλίψεις των, ἐζήτησαν τό ἔλεος καί τήν βοήθειάν του, ἐξωμολογήθησαν τάς ἁμαρτίας των καί ἐναπέθεσαν εἰς αὐτόν τήν ἐλπίδα τῆς σωτηρίας των. Χειραγωγούμενοι δέ ἀπό τήν τυπολογικήν καί ἀναγωγικήν ἐρμηνείαν τῶν ἁγίων πατέρων εἶδον εἰς τούς ψαλμούς προφητευομένην τήν ἔλευσιν τοῦ Σωτῆρος, τήν διδασκαλίαν του καί τά θαύματά του, τά πάθη καί τήν ἀνάστασίν του, τήν δόξαν καί τήν δι' αὐτοῦ λύτρωσιν τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων καί τήν συντριβήν τῶν ἀντιθέων δυνάμεων» (Τό Ἱερόν Ψαλτήριον μετά τροπαρίων καί εὐχῶν, ἦτοι τύπος κελλιωτικῆς Ἀγρυπνίας, ἔκδ. Ἱερᾶς Μονῆς Παντοκράτορος, Ἁγίου Ὄρος 2004, σ. ιδ').

Ὁ Ἰωάννης Φουντούλης σεβόταν τήν παράδοση, ἀλλά φρόντιζε νά ἐπισημαίνει καί τίς στρεβλώσεις στά λειτουργικά

πράγματα, πού επισώρευσε ό χρόνος καί ή άγνοια. Παράλληλα μέ εϋστοχο τρόπο επισήμαινε τούς κινδύνους από τήν έκκοσμίκευση τής λειτουργικῆς ζωῆς. Δίδασκε χαρακτηριστικά: «Μεταπολεμικῶς ή τεχνολογική εξέλιξη καί ή οικονομική εϋμάρεια επέτρεψε τό κτίσιμο νέων ναῶν, τή γενίκευση τής χρήσεως τοῦ ήλεκτρικοῦ ρεύματος για τόν φωτισμό καί τή θέρμανση τοῦ ναοῦ, τήν ἐγκατάσταση μεγαφώνων, τήν κατασκευή καθισμάτων... Ὅλα αὐτά καλά ὅταν καλῶς γίνονται. ... Ἄν ὅμως γίνεται ἀλόγιστη χρήση, καταστρέφουν ὄχι μόνο τήν αἰσθητική τοῦ χώρου, ἀλλά καί έκκοσμικεύουν τόν ναό, μεταβάλλοντάς τον σέ αἴθουσα θεάτρου μέ ἄπλετο καί διασπαστικό φωτισμό, μέ ἔντονο ἐνοχλητικό ἤχο, μέ φόρτο καθισμάτων καί φόρτο καλῆς καί κακῆς τέχνης ἐπίπλων καί σκευῶν...». Τόνιζε ἀκόμη ὅτι στόν ἱερό χώρο τής ἐκκλησίας, ὅπου διδάσκεται ή ταπεινώση, ή φιλοπτωχεία, ή λιτή ζωή, ή ἱεροπρεπῆς σεμνότητα καί τό μέτρο δέν μπορεῖ νά κυριαρχεῖ ή χλιδή (χρυσός φόντος) κυρίως στίς τοιχογραφίες, ὁ «ἐκπερισσμός» τῶν ἀμφίων καί ἐν τέλει ή διά τῶν ἐξωτερικῶν μεγαφώνων διαπόμπευση τῶν ἱερῶν μυστηρίων.

Ἄναφερόμενος ὁ καθηγητής Ἰωάννης Φουντούλης σέ ὅλα αὐτά δέν ἐξωράιζε τό παρελθόν, οὔτε μεμψιμοιροῦσε για τό παρόν, ἀλλά ὀρθοτομοῦσε τήν ἀλήθεια. Πέραν τούτων ὅμως, ἀναγνώριζε τή σύγχρονη ἀναγέννηση στά λειτουργικά πράγματα ἐπισημαίνοντας τό ἔντονο ἐνδιαφέρον τοῦ κλήρου καί τοῦ λαοῦ για τή λατρεία πού ἐκφράζεται μέ τίς ἐκδόσεις, τά συνέδρια, τίς ἐκπομπές καί τήν συχνή μετοχή μεγάλου μέρους τοῦ ἐκκλησιάματος στή θεία κοινωνία, πράγμα σπανιότατο σέ παλαιότερες ἐποχές. Ἐνῶ ἐπέκρινε τήν παράχρηση τῶν πραγμάτων, ἔβλεπε μέ αἰσιοδοξία τό μέλλον τής ὀρθόδοξης χριστιανικῆς λατρείας. Καί ἀναρωτιόταν για ὅλα αὐτά: «Προοίμιον ἀνοιξεως; Φύτρωμα τοῦ σπόρου;». Καί εὐχόταν: «Ὁ Θεός νά δώσει».

Τό μέγεθος τοῦ ἔργου τοῦ μακαριστοῦ καθηγητῆ δέν μπορεῖ εὐκολα νά ἀποτιμηθεῖ. Εἶναι ὅμως σίγουρο ὅτι ὅσοι θά ἀσχολοῦνται στό μέλλον μέ τή λειτουργική, τήν ὁμιλητική, τήν ἀγιολογία καί τίς «ἱερές τέχνες» εἶναι ἀδύνατο νά μήν ἀναφέρονται στήν μεγάλη προσφορά τοῦ λειτουργιολόγου τής Ἐκκλησίας Ἰωάννη Φουντούλη.

«Τό Εὐαγγέλιο τῆς εὐημερίας» Μία ἀκόμη διαστρέβλωση τοῦ Εὐαγγελίου

Πρωτ. Βασιλείου Α. Γεωργόπουλου
Ἐπικούρου καθηγητοῦ Θεολογικῆς Σχολῆς Α.Π.Θ.

ΜΕ ΤΟΝ ΟΡΟ «Εὐαγγέλιο τῆς εὐημερίας» (Prosperity Gospel) στόν χαοτικό χώρο τῶν Νεοπεντηκοστιανικῶν - Χαρισματικῶν αἱρέσεων προσδιορίζεται μιὰ εὐρύτατα ἀποδεκτὴ διδασκαλία, ἡ ὁποία ὑποστηρίζει, ὅτι πραγματικά πιστός χριστιανός εἶναι ὅποιος εὐημερεῖ οικονομικά, δέν ἀρρωσταίνει καὶ δέν γνωρίζει τί σημαίνει δυστυχία καὶ ἀνέχεια.

Πρόκειται γιὰ διδασκαλία πού ὡς θεμέλιό της, σύνθημά της καὶ περιεχόμενό της ἔχει τὴν ἄκρως ἀντιβιβλικὴ θέση ὅτι ἡ σωστὴ πίστη ἀποδεικνύεται μέ τὴν οικονομικὴ εὐημερία καὶ τόν ὑλικό πλοῦτο καὶ στό ἴδιο πλαίσιο ἀμφοτέρωθεν νά παρουσιάζονται ὡς ἀπόδειξη ἔκφρασης θεϊκῆς εὐλογίας στή ζωὴ τῶν πιστῶν.

Ἡ πίστη διαφημίζεται ὡς πράξη συναλλαγῆς, ἡ Ἁγία Γραφή ὡς συμφωνητικό μεταξύ Θεοῦ καὶ πιστῶν, ἡ τήρηση τοῦ ὁποίου, σύμφωνα μέ τούς ὁπαδούς τοῦ «Εὐαγγελίου τῆς εὐημερίας», ὑποχρεώνει τόν Θεό νά καταστήσει τόν πιστό πλούσιο καὶ ὑγιῆ ἢ ἂν εἶναι ἄρρωστος νά τόν θεραπεύσει ὑποχρεωτικά καὶ νά τόν προφυλάξει ἀπό κάθε κακό.

Βιβλικὰ πρόσωπα καὶ ἀγιογραφικά χωρία ἐπιστρατεύονται κατὰ περίπτωσιν ἔξω ἀπό κάθε ἱστορικό πλαίσιο, θεολο-

γική συνάφεια καὶ ἐρμηνευτικὴ ἀρχὴ ὡς ἀποδείξεις τοῦ «Εὐαγγελίου τῆς εὐημερίας», ὅτι ὁ Θεός θέλει ἀπό τόν κάθε πιστό νά διεκδικήσει μέσφ τῆς πίστεως τὴν τέλεια ὑγεία καὶ τόν ὑλικό πλουτισμό. Καὶ μάλιστα ὅλα αὐτὰ νά παρουσιάζονται ὡς ἐκπλήρωση τῶν θεϊκῶν ὑποσχέσεων πού ὑπάρχουν μέσα στήν Ἁγία Γραφή.

Ὁ Θεός στό «Εὐαγγέλιο τῆς εὐημερίας» γίνεται ὄργανο γιὰ νά ἱκανοποιήσει ἀνθρώπινες ἀπαιτήσεις, φιλοδοξίες καὶ στόχους πού ἀπλῶς τοῦ ἐξασφαλίζουν ἐντός τοῦ χωροχρονικοῦ ὀρίζοντα μιὰ ἀνέφελη καὶ εὐκόλη ζωὴ μέ τό ἐπιχρῖσμα μάλιστα μιᾶς ψευδεπίγραφης χριστιανικῆς πνευματικότητος.

Τό πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ γίνεται ὄργανο ὑλοποίησης ἐλκυστικῶν ἐπιθυμιῶν καὶ τό πρόσωπο τοῦ Παναγίου Πνεύματος ἡ ὑπηρετικὴ δύναμη γιὰ τὴν ἐπίτευξη συγκεκριμένων ἀπαιτήσεων. Ἡ ἀσθένεια καὶ ἡ οικονομικὴ δυσπραγία ἀποτελοῦν γιὰ τούς ὁπαδούς τοῦ «Εὐαγγελίου τῆς εὐημερίας» ἀπόδειξη, ὅτι ὁ πιστός εἶναι ἁμαρτωλός καὶ ἐπιπλέον δημιουργοῦν ἓνα μηχανισμό ἐνοχῶν, ὅτι ἂν προσεύχεται καὶ δέν θεραπευτεῖ ὑποχρεωτικά, αὐτό γίνεται γιὰτί δέν ἔχει μεγάλη καὶ ζωντανὴ πίστη.

Τό «Εὐαγγέλιο τῆς εὐημερίας» παρ'

ὅτι ἀποτελεῖ οὐσιαστικά διαστρέβλωση τῆς χριστιανικῆς πίστεως καὶ ἠθικῆς, προβάλλεται διεθνῶς καὶ διαφημίζεται συστηματικά καὶ ποικιλοτρόπως ἐντός τῶν Νεοπεντηκοστιανικῶν - Χαρismaticῶν κινήσεων ὡς μιά εὐκόλα ἐπιτεύξιμη, πνευματική καὶ ὑλική πραγματικότητα.

Οἱ ἐκπρόσωποι τοῦ προωθοῦν τὶς ἀντιλήψεις τοὺς χρησιμοποιώντας κάθε πρόσφορο ἐπικοινωνιακό, τεχνολογικό καὶ διαφημιστικό μέσο, ἰδίως στό χώρο τῶν ΗΠΑ. Ἡ πραγματικότητα πολλές φορές ἀποδεικνύει, ὅτι τό λεγόμενο «Εὐαγγέλιο τῆς εὐημερίας» εἶναι μιά καλή ἀφορμή γιά τήν οικονομική εὐμάρεια, πολυέξοδη διαβίωση, ἀσφαλῆ χρηματοδότηση καὶ δημόσια προβολή ὄλων τῶν θεωρητικῶν ἐκπροσώπων τοῦ χώρου.

Δέν εἶναι τυχαῖο ἐξ ἄλλου τό γεγονός ὅτι οἱ θεωρητικοί ἐκπρόσωποι τοῦ «Εὐαγγελίου τῆς εὐημερίας», πάστορες καὶ τηλεευαγγελιστές, δανείστηκαν καὶ ἐνσωμάτωσαν πολλά στοιχεῖα ἀπό ἕνα ἄλλο παράδοξο καὶ αἰρετικό κίνημα ἐντός τοῦ εὐρύτερου Νεοπεντηκοστιανικοῦ - Χαρismaticοῦ χώρου, πού εἶναι γνωστό ὡς κίνημα «Λόγου - Πίστεως» (Word - Faith Movement).

Ὁ κίνδυνος τῆς πλεονεξίας (Λουκ. 12, 15), προτροπή τοῦ Χριστοῦ νά μή θη-

σαυρίζουν οἱ μαθητές Τοῦ πλούτη στή γῆ (Ματθ. 6, 19-21), ἡ Παύλειος ἐπισήμανση, ὅτι ἡ φιλαργυρία εἶναι ρίζα ὄλων τῶν κακῶν (Α΄ Τιμ. 6, 10), εἶναι ἐλάχιστες ἀπό τίς ἀλήθειες τοῦ Εὐαγγελίου, πού ἀποδεικνύουν πόσο διαστρεβλώνεται τό ἀληθινό περιεχόμενό του ἀπό τό λεγόμενο «Εὐαγγέλιο τῆς εὐημερίας». Δυστυχῶς βρισκόμαστε ἐνώπιον μιᾶς ἀκόμη νοσογόνου ἐστίας τοῦ εὐρύτερου αἰρετικοῦ χώρου, ἐντός τοῦ ὁποῖου δομήθηκε.

Θά θέλαμε νά ὀλοκληρώσουμε τή συνοπτική αὐτή παρουσίαση τοῦ «Εὐαγγελίου τῆς εὐημερίας» μέ μιά ἐπιπλέον χρήσιμη πειστική ἱστορικά καὶ θεολογικά τεκμηριωμένη ἐπισήμανση πού κάνει ὁ P. Zimmerling. Ὅτι, δηλαδή, μιά ἀνάλογη ἀντίληψη καὶ πρῶιμη ἐκδοχή αὐτῆς τῆς κακοποίησης τοῦ Εὐαγγελίου, μέ διαφορετική ἀφετηρία, ἔχει ὑπάρξει αἰῶνες νωρίτερα στόν χώρο τοῦ Καλβινισμοῦ.

Τό λεγόμενο «Εὐαγγέλιο τῆς εὐημερίας», ἂν τό ἀξιολογήσουμε ἀπό τόν τρόπο, τή ζωή καὶ τίς πρακτικές τῶν θεωρητικῶν ἐκπροσώπων του, ἀποτελεῖ χωρίς ἀμφιβολία μιά ἀκόμη ἐπιβεβαίωση τοῦ Παύλειου λόγου γιά τήν ὑπαρξη προσώπων τῶν «νομιζόντων πορισμόν εἶναι τήν εὐσέβειαν» (Α΄ Τιμ. 6, 5).

ΣΗΜΕΙΩΣΗ

Γιά τή σύνταξη τοῦ παρόντος λάβαμε ὑπ' ὄψη μας τά ἐξῆς: P. ZIMMERLING, *Charismatische Bewegungen*, 2009, σσ. 174-177. H. GASPER u.a (Hrsg), *Lexikon christlicher Kirchen und Sondergemeinschaften*, 2009, σσ. 67, 117-118. S. COLEMAN, *Prosperity Theology*, στό P. Clarke (Ed) ENRM, 2006, σσ. 453-455.

Τό μαυσωλείο τοῦ Κωνσταντίνου καί ὁ Ναός τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων¹

Σταύρου Γ. Γουλούλη,
Δρος βυζαντινῆς τέχνης

Ο ΜΕΓΑΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ μετά μακροαίωνα βασιλεία (306 κ.έ.), συγκλονιστική γιά τίς συντελεσθεῖσες ἀλλαγές στό Ρωμαϊκό Κράτος, ἀπεβίωσε στίς 22 Μαΐου 337. Εἶχε ὀλοκληρώσει ἐπιτυχῶς τό πρόγραμμα τοῦ Διοκλητιανοῦ στήν ἀναδιοργάνωση τῶν πάντων: νομοθεσία, διοίκηση, στρατό. Ἄλλά στό φλέγον ζήτημα τῆς θρησκευτικῆς πολιτικῆς ὁδήγησε τά πράγματα ἐκεῖ πού δέν περίμενε κανεῖς. Σύμφωνα μέ τόν Εὐσέβιο ὁ θάνατός του συνέβη τήν ἡμέρα τῆς Πεντηκοστῆς (*Εἰς τόν Βίον Κωνσταντίνου* IV, 64.1-2). Τά παιδιά του ἀνέλαβαν νά μεταφέρουν τή σορό του ἀπό τήν Προποντίδα στήν Κωνσταντινούπολη, ὅπου ἐτάφη μεγαλοπρεπῶς στό μαυσωλείο του, στήν περιοχή Μεσόμφαλον, θεωρούμενη συμβολικά κέντρο τοῦ κόσμου.

Ὅπως φαίνεται ἀξιοποιήθηκε ἡ χρονική σύμπτωση τοῦ θανάτου τοῦ Κωνσταντίνου στή διπλῆ γιορτή, τήν Πεντηκοστή καί τή συναπτή τότε Ἀνάληψη: «ἐπί τῆς μεγίστης ... ἑορτῆς, τῆς δὴ πανσέπτου καί παναγίας Πεντηκοστῆς καί καθ' ἣ τήν εἰς οὐρανοῦς ἀνάληψιν τοῦ κοινοῦ σωτῆρος... ἐν δὴ ταύτῃ τούτων ἀξιωθείς βασιλεύς, ἐπί τῆς ὑστάτης ἀπασῶν ἡμέρας, ἦν δὴ ἑορτήν ἑορτῶν ... πρός τόν αὐτοῦ Θεόν ἀνελαμβάνετο». Ὅταν δέ τό 380 ἔγινε ἡ ἀναγνώριση τοῦ Χριστιανισμοῦ ὡς μόνης ἐπίσημης θρησκείας

τοῦ Ρωμαϊκοῦ Κράτους, ὁ σχετικός νόμος ἐκδόθηκε στίς 27 Φεβρουαρίου², τήν ἡμέρα τῶν γενεθλίων τοῦ Κωνσταντίνου. Σάν νά ἤθελαν νά σημάνουν ὅτι ὁ ἄνθρωπος αὐτός γεννήθηκε ἔχοντας προορισμό τήν ἐπιβολή τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ.

Ὁ Εὐσέβιος ἀναφέρει ὅτι στήν ἀρχική διαμόρφωση τοῦ μαυσωλείου ὁ τάφος του ἦταν ἐν μέσῳ τῶν 12 Ἀποστόλων (Εὐσέβιος, *Εἰς τόν Βίον Κωνσταντίνου* IV, 60): «διό καί ἐκκλησιάζειν ἐνταυθοῖ παρεκέλευτο μέσον θυσιαστήριον πηξάμενος. δώδεκα δ' οὖν αὐτόθι θήκας, ὡσανεὶ στήλας ἱεράς ἐπί τιμῇ τοῦ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων ἐγείρας χοροῦ, μέσην ἐτίθει αὐτός τήν αὐτοῦ λάρνακα, ἧς ἐκατέρωθεν τῶν Ἀποστόλων ἀνά ἕξ διέκειτο ... ἔνθα αὐτῷ τό σκῆνος τελευτήσαντι τόν βίον εὐπρεπῶς μέλλοι διαναπαύεσθαι, «ἐσκόπει». Οἱ 12 «ἱερές στήλες» ἐρμηνεύθηκαν ὡς «κενοτάφια», «στήλες» ἢ «πλάκες». Σύμφωνα μέ πρόταση τοῦ C. Mango τό Μαυσωλείο εἶχε μορφή ροτόντας μέ ὀκτώ κόγχες, ἐκ τῶν ὁποίων τή μία κατεῖχε ἡ σαρκοφάγος τοῦ Κωνσταντίνου καί στίς ἕξι εἶχαν τοποθετηθεῖ ἀνά δύο οἱ «θήκες» τῶν Ἀποστόλων. Ἡ τοποθέτηση τῆς αὐτοκρατορικῆς σαρκοφάγου ἐν μέσῳ τῶν κενοταφίων-στηλῶν τῶν Ἀποστόλων ἔχει ἐρμηνευθεῖ ἀπό τήν Χρ. Ἀγγελίδη εἴτε ὡς προσπά-

θεια του Κωνσταντίνου νά θεωρηθεῖ ἰσαπόστολος εἶτε ὡς κίνηση νά ἐπιβληθεῖ μία χριστιανική ἐκδοχή τῆς παραδοσιακῆς ρωμαϊκῆς ἀντιστοιχίας αὐτοκράτορας-ἰσόθεος (μέ τήν ἔννοια τοῦ *divus*). Ἡ σύγκριση νοεῖται μέ τήν ἀνθρώπινη φύση τοῦ Χριστοῦ. Πάντως στίς ἐπίσημες ἐμφανίσεις του ὁ Κωνσταντῖνος κατά τον Εὐσέβιο παρουσίαζε τόν ἑαυτό του ταπεινά ἀπέναντι στό Θεῖον, κύπτοντας τήν κεφαλή του. Εἶχε κρατήσῃ ὅμως μία τιμητική ἀναλογία τοῦ ἀξιώματός του πρὸς τήν οὐράνια ἱεραρχία, πράγμα πού ἀναλύει ὁ ἴδιος τό 335 στόν Τριακονταετηρικό λόγο τοῦ Κωνσταντίνου πού ἐξεφώνησε στά ἐγκαίνια τοῦ Παναγίου Τάφου. Ἡ οὐράνια ἐξουσία συγκρινόταν μέ τήν ἐπίγεια, ἐφ' ὅσον συνέφερε νά δηλώνεται ἡ οἰκουμενική ἀποστολή τῆς δεύτερης. Ὁ Κωνσταντῖνος, ὅπως ἐκτιμοῦν οἱ ἱστορικοί, προώθησε μέ προσωποκεντρικό τρόπο τόν Χριστιανισμό. Ἦταν μία λύση ἀνάγκης τότε. Μήπως ἡ Ὁρθοδοξία πού ἐπικράτησε τελικά δέν εἶναι ἔργο ἑνός ἄλλου σύγχρονου μεγάλου ἀνδρός, τοῦ Ἀθανασίου Ἀλεξανδρείας; Δέν εἶναι ὅμως μόνον ὅτι τόν συνέφερε καί τόν ἴδιο ἢ τή δυναστεία του πού τότε προωθοῦσε. Ἐβλεπε ὅτι τό μέλλον τοῦ κράτους βρισκόταν στήν Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ. Γι' αὐτό τήν ἤθελε αὐτάρκη, ἐνωμένη καί ἐνίστε, χάριν τῆς εἰρήνης, δέν δίσταζε νά ἐπεμβαίνει.

Ὁ ἴδιος συγγραφέας περιγράφει τίς πρῶτες στιγμές τῆς λειτουργίας τοῦ ναοῦ-μαυσωλείου, ἀλλά καί τίς διαστάσεις πού ἔλαβε ἀμέσως ἡ τιμή τοῦ λειψάνου του στόν ταφικό χῶρο μέ τήν τέλεση τῆς θείας Λειτουργίας (Εὐσέβιος, *Εἰς τόν Βίον Κωνσταντίνου*, IV, 71): «εἰσέτι καί

νῦν τό μέν τῆς τρισμακαριστῆς ψυχῆς σκῆνος τῷ τῶν Ἀποστόλων προσρήματι συνδοξαζόμενον καί τῷ λαῷ τοῦ Θεοῦ συναγελαζόμενον, θεσμῶν θείων καί μυστικῆς λειτουργίας ἀξιούμενον καί κοινωνίας ὁσίας ἀπολαῦον εὐχῶν, αὐτόν δέ τῆς βασιλείας καί μετὰ θάνατον ἐπιλημμένον. ὥσπερ οὖν ἐξ ἀναβιώσεως τήν σύμπασαν ἀρχήν διοικῶν καί αὐτῷ προσρήματι τῆς Ρωμαίων ἡγεμονίας κρατεῖ. Οὐ κατά τόν Αἰγύπτιον ὄρνιν ... κατά δέ τόν αὐτοῦ Σωτῆρα, ὅς τό τοῦ πυροῦ σπόρω παραπλησίως ἀνθ' ἑνός πολυπλασιαζόμενος σύν εὐλογία Θεοῦ παρεῖχε τόν στάχυν καί τήν σύμπασαν οἰκουμένην τῶν αὐτοῦ κατεπίμπλα καρπῶν». Γιὰ τόν Εὐσέβιο ἡ Χριστιανική καί ἡ αὐτοκρατορική λατρεία συνυπάρχουν. Κανονικά ἀντεστράφησαν οἱ ὅροι τῆς ταφῆς σέ νάο *ad sanctos*: στόν θαμμένο αὐτοκράτορα δημιουργεῖται νάος μέ λατρεία.

Ἡ αἰτία τῆς ἴδρυσης τοῦ ναοῦ ἀποσκοποῦσε κατά τή Χρ. Ἀγγελίδη: στή συνέχιση τῆς ρωμαϊκῆς παράδοσης τῶν αὐτοκρατορικῶν μαυσωλείων-ἡρώων. Στή μετάθεση τοῦ θρησκευτικοῦ-κοσμολογικοῦ κέντρου ἀπό τήν Ἱερουσαλήμ στήν Κωνσταντινούπολη καί στήν καθιέρωση τοῦ αὐτοκράτορα ὡς αὐθεντικοῦ συνεχιστῆ τῆς ἀποστολικῆς παράδοσης.

Δύο δεκαετίες μετὰ ἡ σχέση αὐτή τοῦ πρώτου Χριστιανοῦ αὐτοκράτορα μέ τόν ἰδρυτή τῆς πίστεως, περισσότερο σημειολογική, θεωρήθηκε ἀπαράδεκτο νά συνεχισθεῖ, ὡς ἀπάδουσα πρὸς τήν ἐκκλησιαστική τάξη. Τό 359 ὁ πατριάρχης Μακεδόνιος προφασιζόμενος ἐκτέλεση ἔργων στόν ταφικό χῶρο, μᾶλλον στόν ναό τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων, μετέ-

φερε τό λείψανο τοῦ ἁγίου Κωνσταντί-
νου στό Μαρτύριο πού ἦταν τό λείψανο
τοῦ ἁγίου Ἀκακίου, τοπικοῦ στρατιωτι-
κοῦ μάρτυρα (7 ἢ 8 Μαΐου) πού τιμοῦσε
ὁ Κωνσταντίνος.

Ὁ ἀνανεωμένος ναός τῶν Ἀγίων Ἀ-
ποστόλων ἐγκαινιάσθηκε τό 370, 9 Ἀ-
πριλίου, ἡμέρα Παρασκευή (στίς 11
Ἀπριλίου ἢ Κυριακή τῶν Μυροφόρων,
Πάσχα 28 Μαρτίου). Προφανῶς ἐδῶ ἡ
μυροβλυσία τῶν ἐγκαινίων τῆς Ἀγίας
Τραπεζῆς ἀνακαλεῖ πάλι ἓνα εἶδος μί-
μησης τοῦ Τάφου τοῦ Κυρίου, παρ' ὅλο
πού τώρα πλέον τό θυσιαστήριο καί τό
Μαυσωλεῖο ἦταν σέ ξεχωριστούς χώ-
ρους.

Ἡ προσπάθεια τοῦ Κωνσταντίνου νά
προσεταιρισθεῖ μεταθανάτιως τόν Χρι-
στιανισμό μέ προσωποκεντρικό τρόπο,
κρίνεται στά μέτρα τῶν δυνατοτήτων
πού εἶχε ἐκείνη τήν περίοδο, ἐφ' ὅσον ἡ
θητεία του ὡς αὐτοκράτορος συνέπεσε
στή διάδοχη κατάσταση ἀπό ἓνα εἰδω-
λοκρατικό κράτος καί μία αὐτοκρατορι-
κή λατρεία παγιωμένη καί τυποποιημέ-
νη ἀπό αἰῶνες παράδοσης. Ἐάν δέν συν-
έβαινε ἔτσι θά ὑπῆρχε κενό στή δημόσια
προβολή, ἡ ὁποία δέν γινόταν μόνο γιά
ἐντυπώσεις ἐπί τῶν μαζῶν. Ἡ ἐξουσία
ἐνεῖχε ἱερότητα πού τήν ἔφερε νά εἶναι
παράλληλη πρός μία ἐπίσημη ἤδη καθιε-
ρωμένη θρησκεία. Ἀπό ἐδῶ προῆλθε ἡ
λατρεία τῆς Ρώμης καί Αὐγούστου, ἡ
ὁποία ἐθεωρεῖτο ἀνώτερη ὄλων, ἐφ'
ὅσον ἡ Ρώμη εἶχε ἐπιβληθεῖ σέ ὅλον τόν

κόσμο· ὁμοίως καί ἡ Τύχη τοῦ αὐτοκρά-
τορα, στήν ὁποία καλοῦντο νά θυσιά-
σουν οἱ Χριστιανοί καί ὅλοι οἱ πολῖτες.
Μία ἐνδιάμεση τιμητική μορφή τῆς Τύ-
χης τοῦ Κωνσταντίνου εἶχε ἐξαρθεῖ στά
ἐγκαινία τῆς Κωνσταντινουπόλεως, στήν
Ἀγορά καί τόν Ἰππόδρομο. Ὁ Κωνστα-
ντίνος ὅμως εἶχε ἤδη ἀφαιρέσει τίς λα-
τρευτικές τιμές στούς θεούς καί τόν
αὐτοκράτορα, κατήργησε καί τίς θυσίες,
ἀλλά ἔπρεπε νά ἀφήσει κάποιον ὑποκα-
τάσταστο μέ τιμές στόν ἱερό, ὅπως ἐθε-
ωρεῖτο, παράγοντα τῆς ἐξουσίας, τή
στιγμή πού οἱ Χριστιανοί ἦσαν ἀκόμη
μειοψηφία.

Ἡ μεταβατική φάση πού περνοῦσε τό
κράτος τόν 4^ο αἰ. ἤθελε κάτι νέο στό ἐπί-
πεδο τῶν τιμῶν, ἓνα νέο τελετουργικό
πού νά δείχνει τήν ἀναλογία πρός τήν
οὐράνια ἱεραρχία. Ἐφ' ὅσον ὁ Χριστια-
νισμός ἦταν προσωπική θρησκεία τοῦ
Κωνσταντίνου, εἶχε δικαίωμα νά τήν τι-
μᾶ δημόσια. Ταυτόχρονα, ἀσκοῦσε ἐπί-
σημη προστασία πάνω στήν πρόσφατα
ἀναγνωρισμένη θρησκεία.

Τά χρόνια πέρασαν, ὁ ναός πάλιωσε,
δέν ἱκανοποιοῦσε πιά, καί ὁ Ἰουστινια-
νός ἔκτισε καινούριο καί πιό ἐπίσημο, τή
στιγμή πού εἶχε ἀναδειχθεῖ σέ μαυσω-
λεῖο τῶν αὐτοκρατόρων. Ὁ νέος ναός
ἐγκαινιάσθηκε στίς 28 Ἰουνίου τοῦ 550,
παραμονή τῆς ἐορτῆς τῶν ἁγίων Ἀπο-
στόλων. Ἀνήμερα τῆς γιορτῆς, στίς 29
Ἰουνίου, ἔγινε ἡ ἐπίσημη πρώτη λει-
τουργία.

ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Βλ. ΑΓΓΕΛΙΔΗ ΧΡ.: *Ἡ περιγραφή τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων ἀπό τόν Κωνσταντῖνο Ρόδιο. Ἀρχιτεκτονική καί συμβολισμός*, Σύμμεικτα 5 (1983), 91-125. MANGO C., *Constantine's Mausoleum an the*

Translation of Relics, Byzantinische Zeitschrift 83.1 (1990), σ. 51-62.

2. BOOJAMRA J., *Theodosius and the legal establishment of Christianity*, Βυζαντιακά 9 (1927), σ. 387-407.

Ἐρωταποκρίσεις ἐπὶ τοῦ ἰσχύοντος τυπικοῦ III

Διονυσίου Ἀνατολικιώτου,
Δρος μουσικολόγου-τυπικολόγου, ἐπιμελητοῦ τῶν Διπτύχων

ΥΠΕΝΘΥΜΙΖΕΤΑΙ ὅτι οἱ ἀπαντήσεις προ-
έρχονται σχεδόν αὐτολεξεί ἀπό τό Τυ-
πικόν τῆς Μ. Ἐκκλησίας (Τ.Μ.Ε.) ἢ Τυπι-
κόν Βιολάκη, μέ κάποια γλωσσική ἀπλού-
στευσι, ἐνῶ ἐντός παρενθέσεως σημει-
οῦται ἡ σελίς (συχνά καί ἡ παράγραφος)
τῆς ἐν Ἀθήναις ἐπανεκδόσεώς του, καθὼς
ἡ πρώτη ἔκδοσις (Κωνσταντινούπολις
1888) εἶναι δυσπρόσιτη σήμερα.

24. ΕΡ. Στίς καθημερινές Θ. Λειτουργ-
γίες, ὅταν δέν εἶναι ἑορτή ἢ προεόρ-
τια ἢ μεθέορτα οὔτε μνήμη ἑορταζο-
μένου ἁγίου, τί κοντάκιον ψάλλεται;

ΑΠ. Ψάλλεται «τό εἰδικόν κοντάκιον
κάθε ἡμέρας» (σ. 35, τελευταία §).

Σημείωσις. Δέν χρειάζεται νά ἀναφερθῆ
«ἀπό μνήμης» ἢ ἀρχή τοῦ κάθε κοντακίου.
Εἶναι ἀρκετό νά γνωρίζῃ ὁ ἐρωτώμενος ὅτι
ὑπάρχουν κοντάκια γιά κάθε ἡμέρα τῆς
ἐβδομάδος, καί ποῦ μπορεῖ νά τά βρῆ (στό
Μέγα Ὡρολόγιον, μετά τήν 6η ὥρα, στήν
«ἀκολουθία τῶν Τυπικῶν»).

25. ΕΡ. Πότε ἀντικαθίσταται ὁ τρισά-
γιος ὕμνος τῆς θ. Λειτουργίας καί
ἀπό ποιούς ὕμνους;

ΑΠ. α) «Στίς ἐξῆς μεγάλες δεσποτικές
ἑορτές: στίς δύο ἡμέρες τῆς ἑορτῆς τῶν
Χριστουγέννων καί τῶν Θεοφανείων (ἀνή-
μερα καί τήν ἐπόμενη), τῷ Σαββάτῳ τοῦ

Λαζάρου, τῷ Μ. Σαββάτῳ, τήν Κυριακή
τοῦ Πάσχα καί ὅλη τήν Διακαινίσιμο
ἐβδομάδα, στήν ἀπόδοσι τοῦ Πάσχα, τήν
Κυριακή τῆς Πεντηκοστῆς καί τήν Δευτέρα
τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἀντί τοῦ Τρισαγίου
ψάλλεται τό Ὅσοι εἰς Χριστόν ἐβαπτίσθη-
τε». β) «Στήν ἑορτή τῆς Ὑψώσεως τοῦ
Σταυροῦ καί τήν Κυριακή τῆς Σταυροπρο-
σκυνήσεως ψάλλεται Τόν Σταυρόν σου
προσκυνοῦμεν Δέσποτα» (σ. 36 §41).

Σημ. Ὁ τρισάγιος ὕμνος ἀντικαθίσταται
ἐπίσης ἀπό «Τόν Σταυρόν σου προσκυ-
νοῦμεν Δέσποτα» καί στήν λειτουργία τῆς
1ης Αὐγούστου, ἐάν μετά τήν Μ. Δοξολο-
γία γίνῃ ἡ πρόοδος τοῦ τιμίου Σταυροῦ,
κάτι πού ἀναφέρεται ὡς προαιρετικό ἀπό
τό ἰσχύον Τ.Μ.Ε. (τυπικόν 1ης Αὐγούστου,
σ. 295).

26. ΕΡ. Ὅταν σέ ἀπλῆ Κυριακή τύχη
καί μνήμη ἑορταζομένου ἁγίου, πῶς
κανονίζονται ὁ ἀπόστολος καί τό
εὐαγγέλιον τῆς θ. Λειτουργίας;

ΑΠ. «Ἀπόστολος λέγεται τοῦ ἁγίου, καί
Εὐαγγέλιον τῆς Κυριακῆς» (σ. 36 §42).

Σημ. Αὐτός εἶναι ὁ γενικός κανόνας.
Ὑπάρχουν καί ἐξαιρέσεις γιά ὠρισμένες
περιπτώσεις, κατά τίς ὁποῖες παραλείπο-
νται στήν θεία λειτουργία ἀμφοτέρω τά
ἀναγνώσματα τῆς Κυριακῆς καί λέγονται
τά τοῦ ἁγίου.

27. ΕΡ. Πότε αντικαθίσταται στήν θεία λειτουργία ὁ χειρουβικός ὕμνος «Οἱ τὰ χειρουβίμ» καί ἀπό ποιούς ὕμνους;

ΑΠ. «Τήν Μ. Πέμπτη ἀντί τοῦ *Οἱ τὰ Χειρουβίμ φάλλεται τό τροπάριον Τοῦ δεῖπνου σου τοῦ μυστικοῦ*, καί τό Μ. Σάββατον τό *Σιγησάτω πᾶσα σάρξ βροτεία*. Στίς λειτουργίες τῶν Προηγιασμένων φάλλεται πάντοτε τό *Νῦν αἱ δυνάμεις*» (σ. 37-38 Π§44).

Σημ. Τό «*Σιγησάτω πᾶσα σάρξ βροτεία*» φάλλεται καί στήν ἀρχαία λειτουργία τήν καλουμένη τοῦ ἁγίου Ἰακώβου τοῦ ἀδελφοθεοῦ, ἐνῶ ὠρισμένοι τό φάλλουν καί στήν θεία λειτουργία ἐγκαινίων ναοῦ. Τό Τ.Μ.Ε. δέν προβλέπει τήν τέλεσι τῆς ἀρχαίας λειτουργίας τοῦ Ἰακώβου (ἡ ὁποία οὐδέποτε τελεῖται στό Οἰκουμενικόν Πατριαρχεῖον), ἐνῶ γιά τὰ ἐγκαίνια ναοῦ ὑπονοεῖ ὅτι φάλλεται τό σύνθητες χειρουβικόν.

28. ΕΡ. Πότε αντικαθίσταται στήν Θ. Λειτουργία τό «Ἐξιδίον ἐστιν»;

ΑΠ. α) Ὅταν τελῆται ἡ Θ. Λειτουργία τοῦ Χρυσοστόμου «στίς Δεσποτικές καί Θεομητορικές ἐορτές καί στίς ἐν ἡμέρᾳ Κυριακῇ ἀποδόσεις τους, ἀντί τοῦ Ἐξιδίον ἐστιν, φάλλεται ἡ καταβασία τῆς Θ' ᾠδῆς τῆς ἐορτῆς». β) «Στίς λειτουργίες τοῦ Μ. Βασιλείου ἀντί τοῦ Ἐξιδίον ἐστιν φάλλεται πάντοτε τό κάθισμα *Ἐπί σοί χαίρει, Κεχαριτωμένη*» (σ. 38 §45, ἡ α' §).

29. ΕΡ. Ὅταν τύχη μνήμη ἐορταζομένου ἁγίου (π.χ. 8 ἢ 21 Μαΐου κ.λπ.) κατὰ τήν πασχάλιο περίοδο ἐκτός τῆς διακαινησίμου ἐβδομάδος, ἐκτός Κυριακῆς καί ἐκτός ἄλλης ἐορτῆς (δηλαδή σέ καθημερινή ἢ Σάββατο ἀπό τήν Δευτέρα τοῦ Θωμᾶ μέχρι τήν Τρίτη πρό τῆς ἀποδόσεως τοῦ

Πάσχα), μετά τήν ἐκφώνησι τοῦ ἱερέως «Ἐξαιρέτως τῆς ὑπερευλογημένης...» τί θά φάλωμε;

ΑΠ. «Τό Ἐξιδίον ἐστι καί ὄχι τό Ὁ Ἄγγελος ἐβόα, τό ὁποῖο ἔχει καθιερωθῆ μόνον γιά τίς Κυριακές τῆς πασχάλιου περιόδου· διότι κατ' αὐτές τίς Κυριακές σήμερα οὔτε τό Τήν τιμιωτέραν στιχολογοῦμε» (σ. 38 Π§45, ἡ βΠ§).

30. ΕΡ. Τί κοινωνικό θά φάλωμε στήν Θ. Λειτουργία μιᾶς ἀπλῆς καθημερινῆς, χωρίς γιορτή καί χωρίς ἐορταζόμενο ἅγιο;

ΑΠ. «Στίς λειτουργίες πού τελοῦνται τίς καθημερινές φάλλονται τὰ τῆς ἐβδομάδος κοινωνικά, τὰ ὁποῖα εἶναι τὰ ἐξῆς: τῆ Δευτέρᾳ Ὁ ποιῶν τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ πνεύματα καί τοὺς λειτουργοὺς αὐτοῦ πυρός φλόγα, τῆ Τρίτῃ *Εἰς μνημόσυνον αἰώνιον ἔσται δίκαιος*, τῆ Τετάρτῃ *Ποτήριον σωτηρίου λήψομαι καί τό ὄνομα Κυρίου ἐπικαλέσομαι*, τῆ Πέμπτῃ *Εἰς πᾶσαν τήν γῆν ἐξῆλθεν ὁ φθόγγος αὐτῶν, καί εἰς τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης τὰ ρήματα αὐτῶν*, τῆ Παρασκευῇ *Σωτηρίαν εἰργάσω ἐν μέσῳ τῆς γῆς, Χριστέ ὁ Θεός, καί τῷ Σαββάτῳ Μακάριοι οὓς ἐξελέξω καί προσελάβου Κύριε, καί τό μνημόσυνον αὐτῶν εἰς γενεάν καί γενεάν*» (σ. 39).

Σημ. 1η. Ὑπάρχει καί δεύτερο κοινωνικό γιά τήν Παρασκευή τό σταυρώσιμον «Ἐσημειώθη ἐφ' ἡμᾶς τό φῶς τοῦ προσώπου σου, Κύριε», τό ὁποῖο παλαιότερα ἦταν πιό συνηθισμένο. 2α. Τό ἀνωτέρω κοινωνικό τοῦ Σαββάτου «*Μακάριοι οὓς ἐξελέξω*» κανονικῶς λέγεται, ἐφ' ὅσον στόν ὄρθρο φαλῆ ἀλληλουῖα (βλ. ἐρώτησι 10). Ἄν ὅμως φαλῆ «*Θεός Κύριος*», τότε κοινωνικόν λέγεται τό «Ἄγαλλιᾶσθε δίκαιοι ἐν Κυρίῳ· τοῖς εὐθέσι πρέπει αἶνε-

σις». 3η. Τά παρόντα δεύτερα κοινωνικά δέν ἀναφέρονται στό Τ.Μ.Ε., σημειώνονται ὅμως ρητῶς στό λειτουργικό βιβλίο τοῦ Πραξαποστόλου, οἱ διατάξεις τοῦ ὁποῦ ἔχουν ἐπίσης ἰσχύν τυπικοῦ, ὅπως μαρτυρεῖ τό ἴδιο τό Τ.Μ.Ε. σέ ἄλλη περιπτώσει. 4η. Ὅλα τά παραπάνω κοινωνικά κατακλείονται μέ ἀλληλοῦια, τό ὁποῖο ἐννοεῖται. Τό ἀλληλοῦια στήν παλαιότερη πρᾶξι ἦταν τριπλό, καί τέτοιες ἀναφορές διασώθηκαν σέ κάποιες λειτουργικές ἐκδόσεις ἀκόμη καί μέχρι σήμερα. Ἦδη ὅμως ἀπό τόν 18ο αἰ. στό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο εἶχε ἀρχίσει ὁ περιορισμός τοῦ ἀλληλοῦια σέ ἓνα μόνο, λόγω συντηρήσεως τῆς χρονικῆς διαρκείας τοῦ κοινωνικοῦ.

31. ΕΡ. Στήν θεία λειτουργία θεομητορικῆς ἑορτῆς (ἢ σέ μνήμη πανηγυριζομένου ἀγίου) τί θά ψάλωμε μετά τήν ἐκφώνησι «Σῶσον, ὁ Θεός, τόν λαόν σου»;

ΑΠ. «Σέ κάθε λειτουργία, ἀκόμη καί ἂν εἶναι θεομητορική ἑορτή, μετά τό Σῶσον ὁ Θεός τόν λαόν σου τοῦ Ἱερέως, ψάλλεται

εἰς ἧχον β' τό Εἶδομεν τό φῶς τό ἀληθινόν» (σ. 40 §47).

32. ΕΡ. Πότε ἀντικαθίσταται τό «Εἶδομεν τό φῶς» τῆς Θ. Λειτουργίας;

ΑΠ. α) «Στίς δεσποτικές ἑορτές καί στίς ἀποδόσεις τους ἀντί τοῦ Εἶδομεν τό φῶς ψάλλονται τά τῶν ἑορτῶν ἀπολυτίκια. Τό ἴδιο ἐπίσης γίνεται τήν Γ' Κυριακή τῶν νηστειῶν καί τῷ Σαββάτῳ τοῦ Λαζάρου». β) «Τῇ Μ. Πέμπτη ψάλλεται τό τροπάριον Τοῦ δείπνου σου τοῦ μυστικοῦ χῦμα». γ) «Τῷ Μ. Σαββάτῳ ψάλλεται τό Μνήσθητι εὐσπλαγγνε». δ) «Ἀπό τῆς Κυριακῆς τοῦ Πάσχα μέχρι τῆς ἀποδόσεως αὐτοῦ, καθημερινῶς ψάλλεται τό Χριστός ἀνέστη». ε) «Ἀπό τῆς ἑορτῆς τῆς Ἀναλήψεως μέχρι τῆς ἀποδόσεως αὐτῆς ψάλλεται τό ἀπολυτίκιον Ἀνελήφθης ἐν δόξῃ». στ) «Τήν Κυριακή τῆς Πεντηκοστῆς ἐπίσης ψάλλεται τό ἀπολυτίκιον Εὐλόγητός εἶ Χριστέ ἐνῶ ἀπό τήν Δευτέρα τοῦ ἀγίου Πνεύματος καί ἐφ' ἐξῆς ἐπανέρχεται τό Εἶδομεν τό φῶς». ζ) Τέλος «στίς Προηγιασμένες λειτουργίες ἀντί τοῦ Εἶδομεν τό φῶς λέγεται τό Εὐλόγησω τόν Κύριον» (σ. 40 §47).

Ὁ σταυρός τοῦ Χριστοῦ καί οἱ σταυροί τῶν ἁγίων (γ')

Κωνσταντίνου Χαραλαμπίδη,
Ὁμοτ. Καθηγ. Ἀριστοτελείου Πανεπ. Θεσ/νίκης

ΩΣ ΠΡΟΣ τήν εἰκονογραφία τῆς σταύρωσης τοῦ ἀποστόλου Ἀνδρέα γίνονται ἀναφορές, ὡς συνήθως, στά βυζαντινά μνηολόγια, σέ τοιχογραφίες τῶν ἀθωνικῶν μονῶν καί τῶν χειρογράφων, μεταξύ τῶν ὁποίων τό χειρόγραφο Vaticanus graecus 1613, τῆς ὁμώνυμης βιβλιοθήκης στή Ρώμη, μέ τήν ὀνομασία μνηολόγιο Βασιλείου Β', στά τέλη τοῦ Ι' αἰ. Ὅπως καί γιά τήν σταύρωση τοῦ ἀποστόλου Πέτρου, ἀκριβῶς τά ἴδια ἰσχύουν καί γιά τήν σταύρωση τοῦ ἀποστόλου Ἀνδρέα, δηλαδή ἡ ἀναδρομή σέ μεταβυζαντινές τοιχογραφίες τῆς ἐποχῆς τῆς τουρκοκρατίας στήν Ἑλλάδα.

Στή Δύση, τό εἰκονογραφικό αὐτό ἐπεισόδιο εἶναι γνωστό σέ ἔργα διαφόρων καλλιτεχνῶν. Φαίνεται, ὅτι ἀπό τά τέλη τοῦ ΙΒ' αἰ. ὁ ἅγιος αὐτός φέρει στό ἓνα χέρι του σταυρό, ὡς ἀνάμνηση τοῦ μαρτυρικοῦ τέλους του. Ἐνῶ οἱ καλλιτέχνες τοῦ ΙΔ' αἰ. στήν Ἰταλία ἀποδίδουν τόν σταυρό σέ λατινική μορφή (ἀνισοσκελή), οἱ συνάδελφοί τους στίς χῶρες πέραν τῶν Ἄλπεων (ὄρη) χρησιμοποιοῦν τό χιαστί σχῆμα γιά τόν σταυρό. Στό ξύλινο ἄγαλμα τοῦ καλλιτέχνη Veit Stoss († 1533) στήν ἐκκλησία τοῦ San Sebald, στή Νυρεμβέργη τῆς Γερμανίας, καί στό ἀντίστοιχο ὀρειχάλκινο τοῦ Peter Vischer (ΙΕ'-ΙΣΤ' αἰ.), ὁ χιαστί σταυρός ἔχει ἀποδοθεῖ στίς ἀνθρώπινες

διαστάσεις. Ἡ ἐκκλησία τοῦ Sant' Andrea della Valle (Κοιλιάδα) στή Ρώμη μεταξύ τῶν διαφόρων σκηνῶν ἀπό τόν κύκλο τοῦ βίου τοῦ ἀποστόλου Ἀνδρέα, ἔχει νά ἐπιδείξει καί τή σκηνή τοῦ σταυρωμένου ἀποστόλου, ἔργο τοῦ Mattia Preti (1650-1651). Ἐνδιαφέροντες εἶναι οἱ ζωγραφικοί πίνακες τοῦ μαῖστορα τοῦ S. Lambrecht, στήν πινακοθήκη τῆς αὐστριακῆς πόλης Graz, τοῦ ἔτους 1415, ὅπου ὁ ἀπόστολος εἶναι κυριολεκτικά κρεμασμένος, σχηματίζοντας ἓνα πλήρες γράμμα Χ, μέ τό σῶμα του ἐπί τοῦ σταυροῦ, ὡς καί τοῦ μαῖστορα τῶν πινάκων Pollinger, ἀπό τήν πρόωγη ἐκκλησία τοῦ St. Veit στή γερμανική πόλη Freising, ἔργο ἀποκείμενο στήν ἀρχιεπισκοπική συλλογή τοῦ σεμιναρίου τῶν κληρικῶν, στό ἐπισκοπικό μουσεῖο τῆς ὡς ἀνωτέρω πόλης, χρονολογούμενο περί τό 1460. Στό δεύτερο ἔργο, ὁ ἅγιος Ἀνδρέας στραμμένος πρός τά δεξιά κρατεῖ μέ τό ἀριστερό χέρι χιαστί σταυρό, μεγάλων διαστάσεων, στό ὕψος του. Σέ ζωγραφικό πίνακα τοῦ Jacques (Ἰάκωβος) de las Roelas, στό μουσεῖο τῆς ἰσπανικῆς πόλης τῆς Σεβίλλης, τῶν ἐτῶν 1609-1612, παρίσταται ὁ ἅγιος Ἀνδρέας, κηρύττοντας ἀπό τήν θέση τοῦ σταυρωμένου, ἐν μέσῳ ἀνθρώπινου πλήθους καί ἀγγελικῶν δυνάμεων μέ ζωνή κινήσιμη καί χειρονομίες ἔκφρασης

τιμῆς, εὐσέβειας καὶ ἐπιβράβευσης.

Τῶν ἀποστόλων Πέτρου καὶ Ἀνδρέα ἔπονται οἱ ἰσαπόστολοι ἅγιος Κωνσταντίνος καὶ ἁγία Ἐλένη, ὁ μὲν γιός, ἡ δὲ μητέρα. Ὁ ὀνομαζόμενος Μέγας Κωνσταντίνος (Imperator Caesar Flavius Valerius Constantinus Augustus), ὁ μέγας διπλωμάτης, ὡς πρὸς τὴν ἐκκλησιαστικὴ πολιτικὴ καὶ τὴν ἄσκηση τῆς κοσμικῆς ἐξουσίας, μεταξύ τῶν διαφόρων εὐεργετικῶν γιὰ τὴν Ἐκκλησία ἀποφάσεων καὶ ἐνεργειῶν του, ἐξαιρεται τὸ ὄραμά του στὴ Μιλβία γέφυρα (Ponte Milvio, σήμερα) τῆς ρωμαιοκαθολικῆς πρωτεύουσας, ἀπενίζοντας τὸν σταυρὸ τοῦ Χριστοῦ μέ τὴν ἐπιγραφή «ἐν τούτῳ νίκα» (in hoc vinces), ὅταν κατενίκησε τὸν Μαξέντιο, ὁ ὁποῖος καὶ ἀπώλεσε τὸν βίον του, στίς 28 Ὀκτωβρίου τοῦ ἔτους 312. Ἡ βασιλομήτωρ Ἐλένη (Flavia Julia Helena Augusta), (ἡ δυτικὴ Ἐκκλησία τὴν μνημονεύει στίς 18 Αὐγούστου, ἐνῶ εἶναι ἀπὸν ὁ Μέγας Κωνσταντίνος), τιμώμενη ἰδιαίτερα ἀπὸ τὸν γιό της, ἴσως δέχθηκε τὴν χριστιανικὴ πίστη ἀπὸ αὐτόν, ὡς ὑποστηρίζει ὁ Εὐσέβιος Καισαρείας (*Βίος Κωνσταντίνου*, Γ', 47, 2). Ἡ ἁγία Ἐλένη ἐπέδειξε τὸν εὐσεβῆ χαρακτήρα της μέ εὐεργετικά ἔργα καὶ μέ τὴν πρωτοβουλία της νὰ ἰδρῦσει ἐκκλησίες, τύπου βασιλικῆς, στὴ Ρώμη (Santa Croce in Gerusalemme ἢ basilica Sessoriana), στὴν Κωνσταντινούπολη (Ἅγιοι Ἀπόστολοι ἢ Ἀποστολεῖο, μαζί μέ τὸν Μέγα Κωνσταντίνον), στὴν Βηθλεέμ (Γέννηση τοῦ Χριστοῦ) καὶ στό Ὅρος τῶν Ἐλαιῶν (βασιλικὴ τῆς Γεθσημανῆ). Ὡς προσκυνήτρια στοὺς Ἅγίους Τόπους σέ μεγάλη ἡλικία, κατὰ τὴν παράδοση, βρῆκε τὸν Τίμιο Σταυρὸ, ὄργανο τοῦ πάθους τοῦ Χριστοῦ, μέρος τοῦ ὁποῖου

ἔφερε στὴ Ρώμη καὶ τὸ κατέθεσε στὴν ἐκκλησία τῆς Santa Croce (Τίμιος Σταυρός), πού ἀναφέραμε παραπάνω.

Ὅλοι αὐτοὶ οἱ λόγοι, πού συνέτειναν στὴν ἁγιοκατάταξη τοῦ Κωνσταντίνου καὶ τῆς Ἐλένης καὶ τὴν ἀπονομή τοῦ τίτλου τῶν ἰσαποστόλων (πρβλ. καὶ ἄλλα παρεμφερῆ πρόσωπα μέ τὴν ἐπωνυμία ἰσαπόστολοι στὴν Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία, ὅπως ἡ ἁγία Θέκλα (24 Σεπτεμβρίου), ἡ ἁγία Φωτεινὴ Σαμαρεῖτις (26 Φεβρουαρίου), ἡ ἁγία Ὑλγα (11 Ἰουλίου), ὁ ἅγιος Βλαδίμηρος (15 Ἰουλίου), ὁ ἅγιος Ἀβέρκιος (22 Ὀκτωβρίου), κατέστησαν τὰ δύο αὐτὰ πρόσωπα λίαν προσφιλῆ καὶ μέ ἰδιαίτερες λατρευτικὲς τιμές στὴν ἑλληνικὴ παράδοση.

Ἡ πολὺ γνωστὴ εἰκονογραφικὴ παράσταση τῶν ἁγίων Κωνσταντίνου καὶ Ἐλένης, δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ τοῦ μεγάλου σταυροῦ τοῦ πάθους τοῦ Χριστοῦ, φέροντας τίς αὐτοκρατορικὲς ἐνδυμασίες τους, τοῦ αὐστηροῦ καὶ παραδοσιακοῦ ἀνακτορικοῦ τύπου μέ πολυτελῆ διακόσμηση, ἀποκαλύπτει ἀκριβῶς τὸ ἔργο τους γιὰ τὴν Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ, τὸν σεβασμὸ τους καὶ τίς ἀποδιδόμενες τιμές τους πρὸς τὸ «πανάγιο ξύλο». Ἔτσι καθίστανται οἱ ἀληθινοὶ προστάτες καὶ γνήσιοι σταυροφόροι στὸν χριστιανικὸ κόσμον.

Ὡς ἐλάχιστα ἀντιπροσωπευτικὰ παραδείγματα μνημονεύονται τὸ ψηφιδωτὸ τοῦ ὀκταγωνικοῦ ναοῦ, καθολικοῦ τῆς μονῆς Ὁσίου Λουκά στὴ Βοιωτία, τοῦ πρώτου μισοῦ τοῦ ΙΑ' αἰ., ἡ μικρογραφία τοῦ μνηολογίου Βασιλείου Β', vaticanus graecus, 1613, στὴν ὁμώνυμη βιβλιοθήκη τῆς Ρώμης, στὰ τέλη τοῦ Ι' αἰ. καὶ ἡ φορητὴ εἰκόνα τῆς μονῆς Ἁγίας Αἰκατερίνης τοῦ Σινᾶ, τοῦ ΙΣΤ' αἰ.,

ὅπου προστίθεται καί ἡ αὐτοκρατορική ράβδος μέ σταυροειδῆ ἀπόληξη στό δεξιό χέρι τοῦ ἀγίου Κωνσταντίνου.

Ὁ ἅγιος Ἀντώνιος, ὁ ἀββάς, ὁ μάγος, ὁ ἀστήρ τῆς ἐρήμου, ὁ πατήρ τῶν μοναχῶν κατέστη γνωστός ἀπό τά θαύματά του καί τοὺς πνευματικούς ἀγῶνες του κατά τῶν δαιμονικῶν πειρασμῶν. Μεταξύ τῶν ἄλλων γεγονότων καί ἐμπειριῶν ἀσκητικῆς ζωῆς καί θρησκευτικῶν λαϊκῶν πεποιθήσεων, εἶναι γνωστή ἡ μοναχική ράβδος πού ἔφερε στό χέρι του, σχήματος ταῦ (T), πού δηλώνει μία μορφή σταυροῦ, πολύ γνωστή σέ παγκόσμια κλίμακα. Μέ τό κεφαλαῖο αὐτό T σφράγιζαν τά μέτωπά τους οἱ Ἰσραηλίτες, κατά παλαιά συνήθεια. Κατά πληροφορία τοῦ Ὁριγένη (PG 13, 801), τό ἑλληνικό ταῦ πού ἀντιστοιχεῖ μέ τό ἑβραϊκό ταῦ, δηλώνουν καί τά δύο τό τέλος, σύμφωνα μέ τόν συμβολισμό τῶν ἀποκαλυπτικῶν γραμμάτων Α καί Ω.

Ὡς εἰκονογραφικά παραδείγματα, ὅπου διακρίνεται ἡ ταυόμορφη μοναστική ράβδος τοῦ ἀγίου Ἀντωνίου, ἰδιαίτερα σέ ἔργα δυτικῆς τέχνης, ἀπαριθμοῦμε ἐνδεικτικά τά ἀκόλουθα. Σέ ζωγραφικό πίνακα τοῦ Sassetta (1392-1450), στήν Συλλογή Jarves τοῦ New Haven, στίς Ἡνωμένες Πολιτεῖες τῆς Ἀμερικῆς, ὁ γέρον ἅγιος Ἀντώνιος μέ μοναχικό ἔνδυμα μελανοῦ χρώματος, προσπηλαιώδους τοπίου, ἀντικρῦζοντας

ὄρθια ἰστάμενη ἀγγελική μορφή κρατεῖ τήν ταυόμορφη ράβδο στό δεξιό χέρι του. Ὁ λεγόμενος σταυρός τοῦ ἀγίου Ἀντωνίου εἶναι σαφέστερος σέ μεταλλικό ἐγχάρακτο ἔργο ἀπό φύλλο χάλυβα, τῆς σχολῆς Κολωνίας, ἀποκείμενο στό Πολυτεχνεῖο τῆς ἐλβετικῆς πόλης τῆς Ζυρίχης, περί τά ἔτη 1470-1480. Ὁ στραμμένος πρός τά ἀριστερά ἅγιος Ἀντώνιος κρατεῖ στό χέρι ὑψηλότατη ράβδο, ἡ ὁποία στέφεται ἀπό ἰσοσκελῆ σταυρό μέ πεπλατυσμένες τίς ἀπολήξεις του, ἐνῶ λείπει τό ἐπάνω τμήμα καί σχηματίζεται ἔτσι, τό γράμμα ταυ (T), ἀντί ὀλόκληρου τοῦ σταυροῦ.

Τέλος ἓνα πλῆθος γνωστῶν ἁγίων μέ τήν ἐπιγραφική ἐνδειξη τοῦ ὀνόματός τους φέρει σταυρό εὐλογίας, ἀνισοσκελοῦς τύπου, στό δεξιό χέρι καί ἐμπρός στό στήθος. Πρόκειται γιά μία ἐπικύρωση τοῦ μαρτυρίου τους, εἴτε μέ τό αἶμα τους, εἴτε μέ τή συνείδησή τους, γιά ὁμολογητές τοῦ Χριστοῦ καί τοῦ σταυρικοῦ σωτηριώδους πάθους του καί γιά ἀληθινούς σταυροφόρους. Αὐτοί εἶναι οἱ πλεῖστοι ὅσοι ἀσκητές, μάρτυρες, ὅσοι, ἅγιοι καί τῶν ἄλλων διαβαθμίσεων τῆς ἀγιολογικῆς κλίμακας, οἱ ὁποῖοι παρίστανται σέ παλαιοχριστιανικά, βυζαντινά καί μεταβυζαντινά μνημεῖα, πού ἀφοροῦν σέ τοιχογραφίες, ψηφιδωτά, φορητές εἰκόνες, μικρογραφίες χειρογράφων, ὡς καί σέ ἀνάγλυφα ἔργα καί ἀντικείμενα μικροτεχνίας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Βλ. γενικά *Enciclopedia Cattolica*, I-XII, Roma 1949-1954. L. RÉAU, *Iconographie de l'art chrétien*, *Iconographie des Saints*, I,II,III, Paris 1958-1959. *Lexikon der Christlichen Ikonographie*, *Ikonographie der Heiligen*, V-VII, Herder, Rom, Freiburg, Basel, Wien 1973-1976.

Ἄξιότιμε κύριε Διευθυντά,

μέ τήν εὐλογία τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Σερβίων καί Κοζάνης κ. Παύλου λειτουργήθηκαν ἐφέτος στή γιορτή τους (29.5.2014, Πέμπτη τῆς Ἀναλήψεως), ἀπό τούς πατέρες π. Χαρίσιο Πιτσιάβα, π. Ἀθανάσιο Γεωργιάδη καί ἀπό τόν γράφοντα, τά δύο μικρά, ὁμορφα καί ταπεινά ἐξωκκλήσια τῆς Ἀναλήψεως τοῦ Χριστοῦ στό Βελβετό.

Τά δύο ἐξωκκλήσια τῆς Ἀνάληψης βρισκονται χτισμένα 1.000 περίπου μέτρα ἀνατολικά τοῦ ἱεροῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου Διονυσίου ἐν Ὀλύμπῳ, στό ὕψος τοῦ ξερόλακκου (πού κατεβαίνει ὀρμητικός ἀπό τόν ἄσπρο ὄχτο τῶν Πιερίων ὄρεων) στήν ὀδική διάβαση πρὸς τό Σκεπασμένο.

Τό ἓνα στή μία καί τό ἄλλο στήν ἄλλη ὄχθη τοῦ ξερόλακκου τά δύο ἐξωκκλήσια πετρόχτιστα, χαμηλοῦψῆ καί φροντισμένα στέκονται ἀκίνητα μέσα στόν χρόνο, ἀκοῦν τούς ἤχους τοῦ ρέοντος νεροῦ καί τό θρόισμα τῶν δέντρων καί τῆς πυκνῆς βλάστησης πού τά περιβάλλουν καί ἀντιπροσφέρουν στούς ἀνθρώπους, στήν κτίση ὅλη, τό θαῦμα: τή χάρη, τήν εἰρήνευση καί τό ἄνοιγμα τῆς καρδιάς μέ τήν ἀπλότητά τους.

Διακηρύσσουν τήν ἔκπληξη τῶν ἀγγέλων: «Κύριε ἐν τῇ Ἀναλήψει, ἐξεπλάγησαν τά Χερουβίμ θεωρήσαντά σε τόν Θε-

όν, ἐπί νεφελῶν ἀνερχόμενον, τόν ἐπ' αὐτῶν καθεζόμενον καί δοξαζόμενόν σε, ὅτι χρηστόν τό ἔλεός σου, δόξα σοι» (Στιχηρό ἰδιόμελο Ἑσπερινοῦ τῆς Ἀναλήψεως). Κύριε, μέ τήν Ἀνάληψή Σου, ἐξεπλάγησαν τά Χερουβίμ, ἐνῶ ἔβλεπαν Ἑσένα, τόν Θεό νά ἀνεβαίνεις στόν οὐρανό μέ τά σύννεφα καί νά κάθεσαι ἐπάνω σ' αὐτά καί Σέ δοξάζουμε, γιατί εἶναι σωτήριο τό ἔλεός Σου. Δόξα σ' Ἑσένα.

Δεκάδες πιστῶν προσήλθαν καί φέτος γιά νά λειτουργηθοῦν καί νά κοινωνήσουν. Μεταξύ τῶν πιστῶν καί οἱ παλαιότεροι ἐκκλησάτορες μέ πρόσωπα συγγινημένα, καθῶς ἀναπολοῦν γλυκές δικές τους ἀναμνήσεις καί καθῶς βλέπουν ὅτι οἱ κόποι τους δέν πῆγαν χαμένοι. Ἀφοῦ νέοι τώρα ἐκκλησάτορες συνεχίζουν στά δικά τους ὑλικά καί πνευματικά θεμέλια τό ἐποικοδόμημα, τό ὄρατό (κτίσμα) μέσα ἀπό τό ὁποῖο ἀναδύεται τό ἄλλο οἰκοδόμημα, αὐτό πού δρᾷ μεταμορφωτικά καί ἀνυψωτικά στά πρόσωπα, πού τά φωτίζει, τά γλυκαίνει καί τά κάνει νά ἀγαποῦν καί ἀγαπιούνται στή σχέση τους μέ τά ἄλλα πρόσωπα (τά ὅποια ἄλλα) μέ τά ὅποια καλοῦνται νά σχετιστοῦν καί νά συν-κοινωνήσουν ἄφοβα.

π. Κωνσταντῖνος Ἰ. Κώστας
παπαδάσκαλος

Π. Βασιλείου Θερμοῦ: *Ἡ καρδιά σέ κρίση. Οἱ Ψάλμοι ὡς ὁδοδείκτες στά δύσκολα*. Ἐκδόσεις Ἄρμος 2014. Ὁ συγγραφεὺς στό πλαίσιο τῶν πνευματικῶν ἀναζητήσεων καί δραστηριοτήτων του ἀσχολεῖται καί μέ τήν συγγραφή πολύ ἐνδιαφερόντων ἀλλά καί πρωτοτύπων βιβλίων. Αὐτό πού παρουσιάζουμε ἐδῶ, πέρα ἀπό τήν ἐξυπνη διαχείριση ἀποσπασμάτων τοῦ βιβλίου τῶν Ψαλμῶν γιά τή μελέτη τοῦ εὐρέως φάσματος τῶν συναισθημάτων πού ἐκφράζονται μέσῳ αὐτῶν σέ σχέση μέ τήν κρίση, τήν ὁποία διέρχεται ὁ τόπος μας καί ὁ κόσμος γενικότερα καί ἡ ὁποία μελετᾶται ἀπό εἰδικούς διαφόρων ἐπιστημονικῶν τομέων, βοηθεῖ τόν ἀναγνώστη πού βρίσκεται σέ κατάσταση ἀπόγνωσης νά φθάσει στήν κατάσταση τῆς ἐλευθερίας καί τῆς χαρᾶς ἐπισημαίνοντας τίς ἐσωτερικές διεργασίες καί τοὺς ἐξωτερικούς παράγοντες πού εἶναι ἀπαραίτητοι γιά τόν σκοπό αὐτόν. Νά σημειώσουμε ὅτι μᾶς ἀρέσει πολύ ἡ καλλιεργημένη καί γλαφυρή γλώσσα πού χρησιμοποιεῖ καί ὁ συνοπτικός τρόπος με τόν ὁποῖο διατυπώνει ὁ π. Βασίλειος τά μεστά περιεχομένου διανοήματά του, κάτι πού ὅσο περνᾷ ὁ καιρός γίνεται δυσκολότερο γιά λόγους εὐνοήτους. Βιβλίο εὐληπτο καί μεστό, γιά ἀναγνώστες κληρικούς καί λαϊκούς, μεγάλους καί νεότερους, μᾶ πρό πάντων πολύ χρήσιμο σέ καιροῦς «καί» πνευματικῆς ἔνδειας.

Ἄρχιμ. Διονυσίου Κατερίνα: *Δανεική Γλώσσα*. Ἀθήναι 2014. Τό βιβλίο ἀποτελεῖται ἀπό τέσσερις ὀμιλίες. Οἱ τίτλοι εἶναι εὐφάνταστοι καί ἐπίκαιροι καί ἀποδίδουν τό περιεχόμενο τοῦ κάθε κειμένου: «*Τά δικά μας σωτήρια εὐρωομόλογα*», ὅπου ὑπογραμμίζει τήν ἀδιαπραγμάτευτη ἀλήθεια, ὅτι τά δικά μας σωτήρια εὐρωομόλογα τῆς κρίσης εἶναι ἡ Πίστη, ἡ Παράδοση καί ἡ Ἐκκλησία μας. «*Συγκάτοικοι εἴμαστε ὅλοι στήν τρέλα*», ὅπου καυτηριάζει τήν παράνοια στόν σύγχρονο τρόπο ζωῆς σέ ὅλες του τίς ἐκφάνσεις, «*Λάθος-Λάθρα-ῚΟλεθρος*», ὅπου ἐπιχειρεῖ τόν ἐντοπισμό τῶν καθημερινῶν λαθῶν τοῦ ἀνθρώπου καί ἀντιπροτείνει τρόπους ἀποφυγῆς τοῦ ὀλέθρου στόν ὁποῖο τόν ὠθοῦν, καί τέλος «*Ἀκροθιγῶς καί ἐπικαίρω*», ὅπου παρακολουθεῖ καθημερινά γεγονότα, τά ὁποῖα συχνά δέν περνοῦν οὔτε στοὺς τίτλους τῶν εἰδήσεων. Στά κείμενά του ὁ συγγραφεὺς χρησιμοποιεῖ χειμαρρῶδη τρόπο γιά νά ἐκφράσει τίς σκέψεις του καί λαμβάνει διανοήματα καί φράσεις πού καλύπτουν ὅλο τό φάσμα τῆς Ἑλληνικῆς Γραμματείας, δημιουργώντας μέ τόν τρόπο αὐτόν «ἀτμόσφαιρα» πού προσελκύει καί ἀναγνώστες ἐν μέρει ἢ ἐν συνόλῳ ἀσχετους πρός τή ζωή καί τή Γραμματεία τῆς Ἐκκλησίας.

Μισθολογικές προαγωγές για κατηγορίες ΠΕ και ΤΕ

Πρωτ. Γεωργίου Βαμβακίδη,
Γενικού Αρχιερατικού Επιτρόπου Ι.Μ. Ζιχνών και Νευροκοπίου,
Έκπροσώπου Τύπου Ι.Σ.Κ.Ε.

ΤΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ πού δημοσιεύουμε κοινοποιήθηκαν από την Ι.Σ. της Έκκλησίας της Ελλάδος προς τις Ι. Μητροπόλεις. Οί μισθολογικές και βαθμολογικές προαγωγές καθορίζονται από τις ειδικές διατάξεις του Κανονισμού 230/(Α' 73//2012). Καθοριστικό ρόλο έχει η αξιολόγηση των Κληρικών, ή οποία γίνεται από τους αξιολογητές Κληρικούς κάθε Μητροπόλεως, και τό Μητροπολιτικό Συμβούλιο, πού ενεργεί ως Υπηρεσιακό, προβαίνει αναλόγως στή βαθμολογική-μισθολογική ή όχι προαγωγή των κληρικών πού έχουν τις προϋποθέσεις προαγωγής. Η Ι.Σ. της Έκκλησίας της Ελλάδος κοινοποίησε προς τις Ι. Μητροπόλεις έγκύκλιο του Γ.Λ.Κ. μετά την όποία αναστέλλονται άχρι καιρού οι αξιολογήσεις βαθμολογικών και μισθολογικών προαγωγών των Κληρικών. Όρισμένα στοιχεία του πίνακα βαθμολογικής και μισθολογικής προαγωγής των Κληρικών, πού ισχύει ως σήμερα, (τό βέβαιο είναι ότι από 1.1.2015 θα αλλάξει τό μισθολόγιο) παραθέτουμε για πληρέστερη ενημέρωση των Έφημεριών για τις μισθολογικές προαγωγές τους, αρχίζοντας από τις μισθολογικές κατηγορίες ΠΕ και ΤΕ.

α) ΠΕ χρόνος προαγωγής ΣΤ' Εισαγωγικός 2 έτη. Από τον βαθμό ΣΤ' της ΠΕ για να ένταχθεί ό κληρικός στον Ε' χρειάζονται 4 έτη ύπηρεσίας και έντάσσεται

τό 100% των κρινόμενων. Από τον βαθμό Ε' για να ένταχθεί στον Δ' χρειάζονται 4 έτη ύπηρεσίας και έντάσσεται τό 90% των κρινόμενων. Από τον βαθμό Δ' για να ένταχθεί στον Γ' χρειάζονται 4 έτη ύπηρεσίας και έντάσσεται τό 80% των κρινόμενων. Από τον βαθμό Γ' για να ένταχθεί στον Β' χρειάζονται 4 έτη ύπηρεσίας και έντάσσεται τό 70% των κρινόμενων, και από τον βαθμό Β' για να ένταχθεί στον Α' καταληκτικός για την ΠΕ κατηγορία χρειάζονται 6 έτη ύπηρεσίας και έντάσσεται τό 30% των κρινόμενων.

β) ΤΕ χρόνος προαγωγής ΣΤ' Εισαγωγικός 2 έτη. Από τον βαθμό ΣΤ' της ΤΕ για να ένταχθεί ό κληρικός στον βαθμό Ε' χρειάζονται 4 έτη ύπηρεσίας και έντάσσεται τό 100% των κρινόμενων. Από τον βαθμό Ε' για να ένταχθεί στον βαθμό Δ' χρειάζονται 4 έτη ύπηρεσίας και έντάσσεται τό 90% των κρινόμενων. Από τον βαθμό Δ' για να ένταχθεί στον βαθμό Γ' χρειάζονται 4 έτη ύπηρεσίας και έντάσσεται τό 80% των κρινόμενων. Από τον βαθμό Γ' για να ένταχθεί στον βαθμό Β' χρειάζονται 4 έτη ύπηρεσίας και έντάσσεται τό 70% των κρινόμενων, και από τον βαθμό Β' για να ένταχθεί στον βαθμό Α' καταληκτικός και για την ΤΕ κατηγορία χρειάζονται 8 έτη ύπηρεσίας και έντάσσεται τό 30% των κρινόμενων.

(συνεχίζεται)

Διαμαρτυρία για τήν κατάργηση τοῦ κληρικόσημου

ΑΠΟ ΤΟΝ Ἰ. Σύνδεσμο Κληρικῶν Ἑλλάδος λάβαμε τό ἀκόλουθο Δελτίο Τύπου:

«Ἐντονα ἀντέδρασε, μέ ἐπιστολή διαμαρτυρίας πού ἀπέστειλε στόν Ὑπουργό Ἐργασίας κ. Ἰω. Βρούτση τό Διοικητικό Συμβούλιο τοῦ Ἰ.Σ.Κ.Ε., διά τοῦ Προέδρου του π. Γ. Σελλῆ, σχετικά μέ τήν ψήφιση στή Βουλή τῶν Ἑλλήνων τοῦ Πολυνομοσχεδίου καί εἰδικότερα γιά τήν κατάργηση τῶν περιπτώσεων τῶν β' καί γ' τῆς παρ. 4 τοῦ ἄρθρου 17 τοῦ ν. 3607/2007 (Α' 245) καί τῆς ὑπουργικῆς ἀπόφασης Φ 30215/81/3/16.2.2010 (β' 160) ὑπέρ τοῦ τομέα τοῦ Τ.Π.Ο. Ε.Κ.Ε τοῦ Τ.Π.Δ.Υ', ὅπως αὐτές ψηφίστηκαν.

Ἡ ὡς ἄνω κατάργηση τῶν κοινωνικῶν πόρων, δηλαδή τοῦ κληρικοσήμου, –πού σήμερα ἀποτελεῖ μία ἀπό τίς κυριότερες πηγές ἐσόδων τοῦ ταμείου τῶν Κληρικῶν γιά τήν παροχή τοῦ ἐφ' ἅπαξ βοηθήματος πρὸς αὐτούς εἴτε τῶν συνταξιοδοτουμένων εἴτε τῶν περιπτώσεων τοῦ ν. 3232/2004– δημιουργεῖ τεράστιο πρόβλημα γιά τήν ἀπό 1.1.2015 περίοδο, ὅποτε καί θά ἰσχύσει ἡ ὡς ἄνω κατάργηση. Τό ταμεῖο τῶν κληρικῶν θά ἀδυνατεῖ νά καταβάλει τά ὡς ἄνω ἐφ' ἅπαξ βοηθήματα μέ τήν σημερινή τους μορφή.

Τό Δ.Σ. τοῦ Ἰ.Σ.Κ.Ε. ἐκφράζοντας στόν κ. Ὑπουργό τήν ἔντονη διαμαρτυ-

ρία καί ἀντίδρασή του, διότι οὐδεὶς τῶν κυβερνητικῶν παραγόντων ἐνημέρωσε προγενέστερα τοὺς ἐκπροσώπους τῶν Κληρικῶν γιά τήν ὡς εἴρηται ψήφιση, οὐδεμία δέ πληροφορία ὑπῆρξε σχετική μέ τήν πρόθεση τῆς Κυβερνήσεως, τόνισε πώς θά καταφύγει σέ κάθε νόμιμο μέσο μέ σκοπό τήν ἀκύρωση τῆς συγκεκριμένης καταργήσεως τῶν κοινωνικῶν πόρων καί ὅτι θά ἐνημερώσει τό σύνολο τῶν Κληρικῶν, οἱ ὅποιοι τυγχάνουν καί ψηφοφόροι, γι' αὐτήν τήν ἀπαράδεκτη καί κατάφωρη ἀδικία τῆς Κυβερνήσεως πρὸς τοὺς Ἐφημερίου τῆς Χώρας.

Τό Δ.Σ. τοῦ Ἰ.Σ.Κ.Ε. καλεῖ γιά ἄλλη μία φορά τοὺς Κληρικούς τῆς Ἑλλαδικῆς Ἐκκλησίας νά ἐγγραφοῦν στόν Ἰ.Σ.Κ.Ε, ἐκ τοῦ ὁποίου ἐκλέγεται καί διορίζεται ἀπό τόν Ὑπουργό στό Ταμεῖο Πρόνοιας Δημοσίων Ὑπαλλήλων (Τ.Π. Δ.Υ) ὁ πρῶτος πλειονοψηφήσας στίς ἐκλογές τοῦ Συνδέσμου μέ ἀναπληρωματικό του τόν δεύτερο πλειονοψηφῆσαντα. Οὕτως ἐχόντων τῶν πραγμάτων ὅσοι ἀπαγορεύουν τήν ἐγγραφή τῶν Κληρικῶν στόν νόμιμο Ἱερατικό Σύνδεσμο τῶν Κληρικῶν τῆς Ἑλλάδος ὑποπίπτουν σέ παρατυπία. Οἱ κληρικοί ὀφείλουμε νά ὑπερασπιστοῦμε τήν ἐπιβίωση καί τήν ἀξιοπρέπεια ἡμῶν καί τῶν οικογενειῶν μας, ἀνεξάρτητα ἀπό πολιτικές ἢ ἐνδοεκκλησιαστικές σκοπιμότητες».

Είδοποίηση για τούς παραλήπτες τοῦ περιοδικοῦ «Ἐφημέριος»

Ἐνημερώνουμε τούς κληρικούς ἀναγνώστες τοῦ «Ἐφημερίου» ὅτι λόγω τοῦ τριπλασιασμοῦ τῆς ἀξίας τῶν ταχυδρομικῶν τελῶν καί τῆς εὐρύτερης δυσμενοῦς οικονομικῆς καταστάσεως, τά Ἐκκλησιαστικά Περιοδικά ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ καί ΕΚΚΛΗΣΙΑ, μέ ἀπόφαση τῆς Ἱεραῆς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, πρὸς τό παρόν δέν θά ἀποστέλλονται μέ τά Ἑλληνικά Ταχυδρομεῖα στήν διεύθυνσή σας, ἀλλά στίς κατά τόπους Ἱερές Μητροπόλεις, προκειμένου νά διανέμονται κατά τίς Ἱερατικές Συνάξεις στούς δικαιούχους Ἐφημερίου.

Προτείνουμε :

Τό Σάββατο :

11.00: Στίς ἄκρες τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

21.01: Μεγάλα ἀφιερῶματα.

14.30: Ξεφυλλίζοντας βιβλία.

15.00: Γνωριμία μέ τήν
ὀρθόδοξη πίστη.

Τήν Κυριακή :

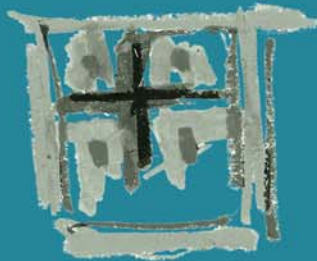
12.00: Τό τραπέζι
τῆς Κυριακῆς.

16.30: Ἡ Θεολογία
στή ζωή μας.

19.00: Βιβλίον ἀνεωγμένον.

20.00: Ἀπό τέχνη σέ τέχνη.

ΠΛΗΡΩΜΕΝΟ
ΤΕΛΟΣ
Ταχυ. Γραφείο
Κ.Ε.Μ.Π. ΚΡ
Αριθμός Άδειας
10

ΕΝΤΥΠΟ ΚΛΕΙΣΤΟ ΑΡ. ΑΔΕΙΑΣ 1856/2004 Κ.Ε.Μ.Π. ΚΡ
ΚΩΔΙΚΟΣ ΕΛΤΑ 01 2355

ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ
ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ (Ε.Μ.Υ.Ε.Ε.)
Ίω. Γενναδίου 14 115-21 Άθήναι
Τηλ. 210-72.72.253. Fax: 210-72.72.251
ISSN 1105-7203